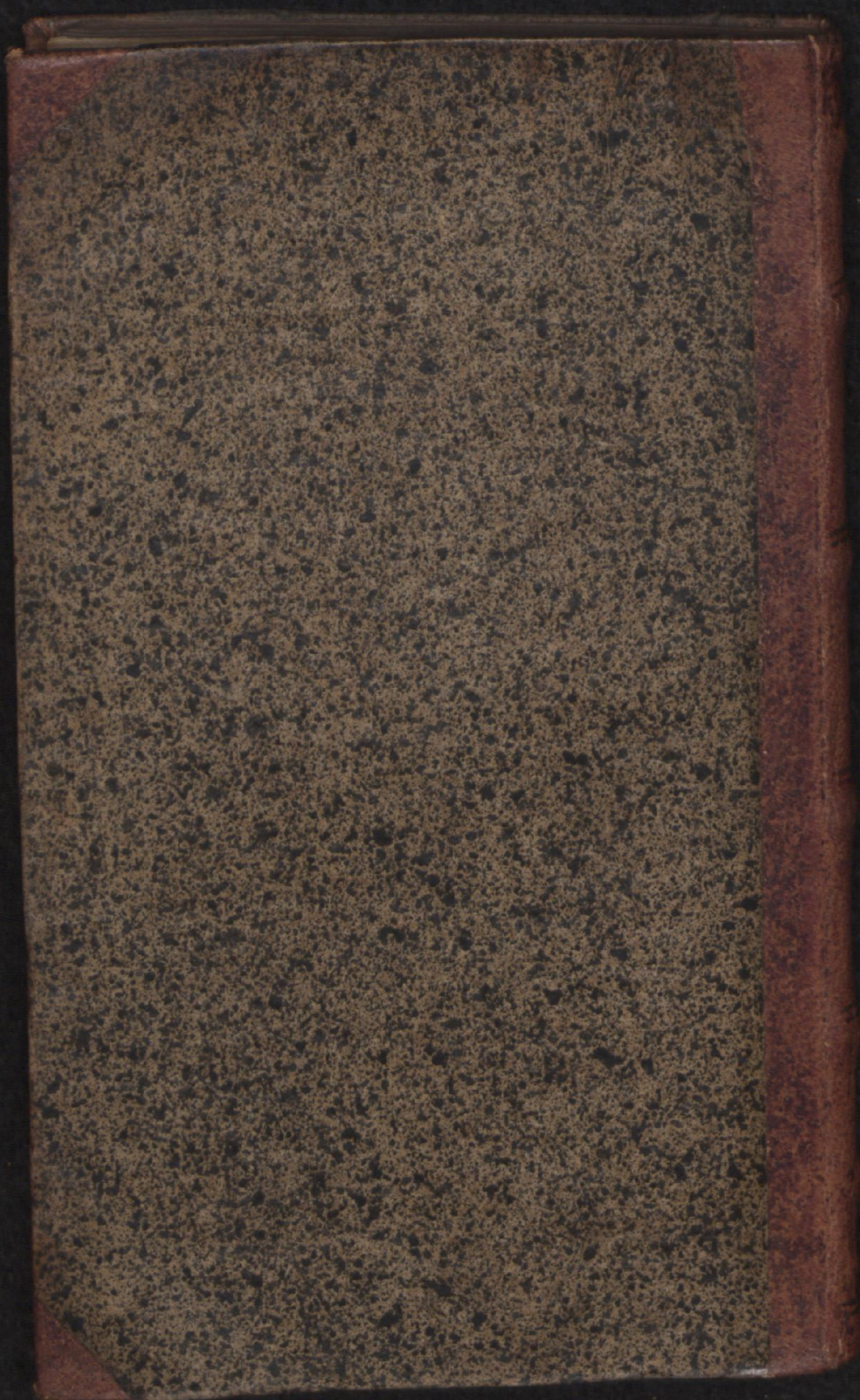

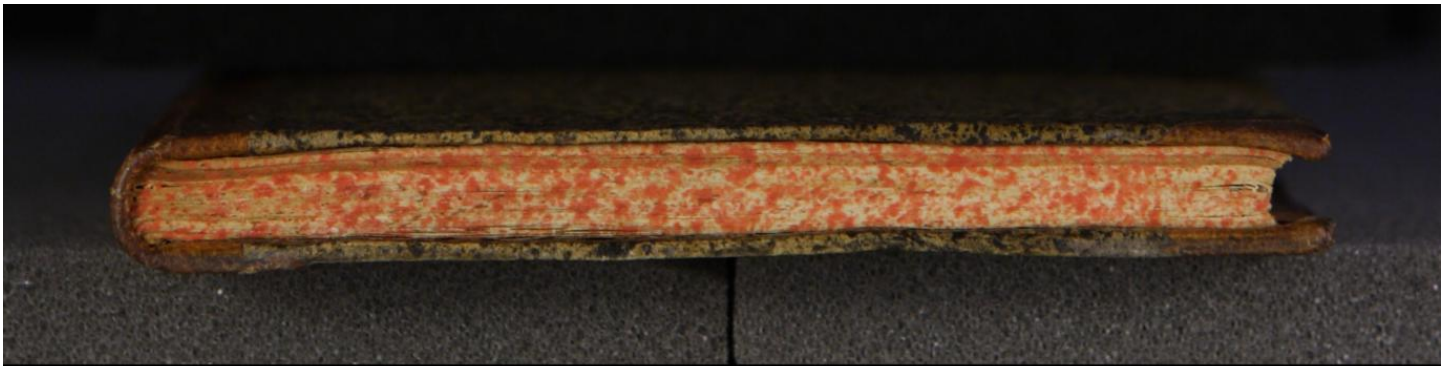

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2698 8° + B298 (LN 1117 8° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2698 8° + B298 (LN 1117 8° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2698 8° + B298 (LN 1117 8° copy 2)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 2698 8° + B298 (LN 1117 8° copy 2)

1416

N° 2698.

St. Michael's

= LN 1117

ex. 2

DOCTRINA DE RATIONE
DOCENDI, DISCENDI
QUE ARTES ET DISCIPLINAS:
publicè prælecta in Acade-
mia Hafniensi:

A
D. IACOBO MATTHIAE
Arhusiensi.

NUNC
Edita opera & studio
NICOLAI PETRI
Arhus. & heredum.

BASILEAE,
PER SEBASTIANVM
HENRICPETRI.

DOCTRINA

IN ARTE RATIONIS

DOCTRINAE DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

ET RATIONIS DISCIPLINAE

MAIORVM ET PRO-
PRIA VIRTUTE NO-
BILISSIMO VIRO CHRISTIA-
NO HOLCH DE RONNEHAPHVE
serenissimi Danorum, Norvægianorum, &c. Regis
Christiani 4. Secretario summo, aliisq; viris in Can-
cellaria nobilissimis omnibus ejus consociis, a-
micis & Dominis suis summa obser-
vantia colendis.

INtellexistis, viri Nobilissimi,
ex ijs fraterne industrie mo-
numentis qua Sororij & ami-
corū auxilio proximis nundi-
nis, edidi, me constituisse omnia, qua apud
nos reliqua sunt ejus argumēti publici ju-
ris facere: vt etiam communi literatorum
utilitati consulamus, & quantum in no-
bis est prosimus: & vobis aliisq; viris gene-
rosis aliquam grate mentis significationē
declaremus. Inter alia autē nobis relicta,
emittimus iam Scriptum omnium iudicio
qui id aut legerūt aut viderūt, doctissimū
& utilissimū: quod est de Ratione docendi
artes, facillima & expeditissima.

Docet enim Autor evidenter & clarè in
4 2 artibus

4 PRÆFATIO.

artibus bene constituendis, aut constitutis
duo esse summè necessaria, præceptiones &
Methodum. Præceptiones requirit utiles,
necessarias, veras, homogeneas, reciprocas,
affirmatas. Methodo easdē vult disponi na-
turali & vera, in qua ea primum locū obti-
nent quæ sunt generalissimæ & per subal-
ternas, ad specialissimas descendatur: ut
sic præceptiones Methodo dispositæ Cathego-
riam et ordinem quendam seu arborē præ-
ceptionū faciant. Hoc itaq; mei fratris Scri-
ptum, sub nomine vestro & auspicio publi-
candū duxi pro omnibus vestris in demor-
tuum meum fratrem, & me nosq; eius hare-
des beneficijs undiq; collatis aliquo saltem
chartaceo munere meam gratitudinē in-
dicaturus. Si intellexero vobis hunc meū la-
borem & consiliū non displicere, faciam ne
quid in me posthac desideretur. Valete fe-
lices, et me in vestrorum beneficiariorū nu-
merum recipite. Hafnia xij. Kal. Aprilis
Anni CIO IO XC.

V. G.

addictiss.

NIGOLAUS PETRI,
Arhus.

⁵
DOCTRINA DE RA-
TIONE DOCENDI,

*discendiq; artes & disci-
plinas.*

VM hoc tempore ar-
gumento Græci ser-
monis, quod die-
bus extraordinarijs
à me explicari pos-
set destituerer, & ad
Grammaticam quã
nuper absoluimus è vestigio reuerti
necessarium nō videretur: vsquedum
argumenti copia Græci fiat, aut ad
Grammaticam reuertēdum sit, visum
est obiter quasi de artibus breuiter &
accuratè instituendis pauca quædam
auditoribus nostris proponere. Cū
enim ars sit dicendi compendium nō
dispendium, omninō accuratè & suc-
cinctè potius quã negligenter & pro-
lixè instituēda: ne discentes impediat
potius quàm ad rei cognitionem & v-
sum celeriter prouehat. Videmus autē

a 3 non

non paucos in artibus Philosophiæ
quasi in labyrinthis longissimo hære-
re tempore, qui nūquam aut rarò ad-
modum se inde extricare & solidam
sententiam auferre queant. Cuius rei
etsi variæ causæ esse possunt: tamen e-
tiam in ipsa docendi discendiq; ratio-
ne causæ nonnihil interdum esse vi-
detur. Quod cū pleriq; artium scri-
ptores & præceptores intelligant, ne-
mò ferè est, etiam hoc tempore post li-
teras ex Scholastica barbarie vindica-
tas, (nec etiam olim fuit) qui rationē
ab alio seruatā sequi per omnia velit,
vt qui sese meliorem videre & adferre
posse putet: vnde mutux etiam repre-
hensiones publicè existunt: & sepe de-
terior meliorem artis magistrum, vel
imprudēter vel malitiosè accusat. Vn-
de tanta est in Scholis omnibus artiū
tradendarum varietas, tanquam diver-
sa ratio: dum quisq; suum tantum con-
siliū probat, aliena omnia contem-
nit. Imò verò sæpè vnus & idem Magi-
ster, suam docēdi rationē mutat: quo-
tics

ties se priori meliorem reperisse sibi
videtur. Vnde maxima oritur iuuen-
tuti discendi difficultas.

Cicero etiam lib. 3. de Oratore, va-
riam esse docēdi, discendiq; rationem
indicat, dum in persona Crassi monet
artes omnes aliter ab ijs tractari qui
eas ad usum vitæ transferunt: aliter ab
ijs qui nihil aliud in vita sunt acturi.
Hoc est, qui eas solas vel profiteri pu-
blicè vel priuatim tractare volunt. Ea
enim est, inquit, artium omnium natu-
ra, vt ipsa tractatio & quæstio semper
aliquid ex se gignere possit, quod iu-
cūdam magis & subtile quàm vtile &
necessariū videatur. Qui igitur artes
vsius causa discūt, ij fontes tantum: id
est, præcipua & artium vsum necessa-
ria præcepta cognoscūt: quæ nisi quis
celeriter cognōrit, nunquam cognos-
cet omnino. Qui vero artes propter
se discunt vt inde præcipuè vitam co-
lerent, ij non contenti fontibus, om-
nia etiam quæ de arte quaq; excogita-
ri aut dici possunt, excutere atque in-

quirere solent. Cum igitur diversa sit
artium tradendarum ratio, non inutile
fuerit de commodissima quærere: nam
ea ratione vel rudiorum iudicia infor-
mari poterint, aut saltem ingenia ex-
citari ad meliora quærenda. Et alios
qui rectius de hac re deseruere legen-
dos & audiendos. Vt ita tandem via fi-
nō rectissima at rectæ proxima cogni-
ta & reperta, & ipsi artes ipsas cū alias
tū Grammaticam Græcam & Lati-
nam, &c. & res alias quæcunq; doctri-
na explicantur rectius & facilius ad v-
sum suum & vtilitatem discant & co-
gnoscant, & alios aliquando rectius
 doceant.

Et si autē Aristotiles lib. 1. Eth. cap. 4.
3. & Metaph. & prioris a. cap. 3. non ef-
se in omnibus artibus & rebus eādem
accurationem requirendam scribit, ta-
men ipsemet Aristotiles in omnibus
ferè artibus & rebus tradendis eandē
penè viam & rationem secutus est. Cū
igitur varia sint hac de re hominū iu-
dicia, nō in præsentia, quid quisq; sen-
serit

ferit aut scripserit, quā quid optimi Platonis imprimis, & Aristotiles sensisse & secuti esse videantur, Quidq; de illorum sententia nobis rectissimum videatur, ad artium institutionem compendio vti fam dicemus. Idq; vt facilius & rectius fiat, eadem ferè ratione qua artes instituendæ esse videntur, hæc ipsa proponemus: vt & hæc ipsa quæstio eius rei paruum exemplum esse possit.

Et quoniā res omnis tum rectè intelligatur, cum causæ eius & partes ex quibus cōsistit, cognitæ fuerint: Causas autem rei cuiusq; definitio ferè cōimplectatur, ideoque vt in alijs omnibus quæstionibus etiam hîc à generali artis definitione tanquā à capite inchoandum est, vt inde reliquum corpus & membra omnia huius quæstionis deducantur.

Quid igitur est ars?

Ars est certa agendi ratio seu præceptio-
num Methodus.

In præsentia autem ars, scientia, disciplina, institutio, pro eodem nobis

a s erunt.

erunt. Etsi enim Aristotiles interdū artem & scientiā (in Eth. 6.) distinguit, tamen & vsus cōmunis linguæ Latinæ & Græcæ, & ipse Aristotiles aliàs sæpius vocabulis istis promiscuè utitur.

Quæ est causa efficiens artis?

Est animus humanus, qui gemina facultate tanquam instrumento vsa, artē inuenit & constituit. Prior facultas sensus est & experientia. Altera mens & ratio. Sensus est rerum singularum. Ex sensu autem & rerum singularū experientia, obseruatione, inductione, omnis humana cognitio & ars oritur & excitatur. Illa itaq; exempla artium sup-
peditat. Mens autem ex singularibus exemplis species, & genera & præcepta tandem vniuersalia colligit, unde ars postremo generalis existit, ut docet Aristotiles 14. cap. 1. post. & vltimo cap. 2. post. & 1. cap. Metaph. vbi Aristotiles Platonis sententiā in Gorgia positam laudat: ἡ μὲν ἐμπειρία τεχνῶν, ἡ δὲ ἀπειρία τεχνῶν ἐποίησεν, i. Experientia artē, in experientia temeritatē genuit:
vnde

vnde Fab. cap. 2. lib. 2. Initium, Inquit, dicēdi dedit natura (id est, prima causa dicendi est natura) initium autē artis obseruatio. Homines enim sicut in medicina, cū viderent alia salubria, alia insalubria, ex obseruatione earum effecerunt artem. Ita cū in dicendo, alia vtilia, alia inutilia deprehenderūt, notārunt ea ad imitandū vitandumq; & quædam secundum rationem adiecerunt ipsi quoque. Hæc confirmata sunt vsu: tum quæ sciebat quisque docuit.

Hæ igitur duæ animi nostri facultates cognitionis & artis omnis opifices, testes & iudices sunt. Vnde & artium principia & κριτήρια: id est, iudicandi instrumēta appellantur. Quare in artibus accuratè instituēdis quicquid horum testimonio destituitur, quicquid vsu & experientia inprimis vel non probatum est vel probari nequit, id in vniuersum vt nothum & illegitimum ex finibus artium eijciendum est.

Quis

Quis est artis finis?

Actio vitę utilis ad rē vtilem parandā. Ars enim boni alicuius & finis causa expetitur. Vt Grammatica benè loquendi. Rhetorica benè dicendi. Logica benè differendi causa expetitur. In genere igitur Ars vsus causa inuenta est, & finem habet vsum aliquem vitę: id est, benè recteq; agendi facultatem. Ars enim (vt ait Cicero) est dux certior quàm natura. Deinde etiā ad docendi discendiq; facilitatem ars expetitur. Ars enim non solum opus efficit, sed etiam artificem: nemo enim ferè sibi discit. Vt enim homo nascitur vt hominem gignat: ita ferè fit, vt artifex opera artis artificem alium de se procreat, qui agendi docendiq; scientia & facultate præditus sit.

Primum igitur artis omnis institutio ad hunc geminum scopum, nempe agendi vsum & certitudinem, & discendi facilitatem spectare debet. In primis autem ad discendi facilitatem: nam qui facilè artem percipit, facilè etiam

etiam ad usum artis pervenit.

Facilè autem ars discitur, quæ brevis est & accuratè subducta. Vnde Horatius in arte Poëtica:

*Quicquid præcipies esto brevis: ut citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.*

Et Aristotiles ipse in sua Poëtica ait, ut corpus mediocri magnitudine præditum *ὁσυνόπτεον*: (id est, cōspiciuum) est. Ita oratio omnis & doctrina quæ brevis & succincta sit, *ὁμαθὴς καὶ ὁμνημόνως* est. Inter doctrinam enim breuem & mentem atq; memoriam nostram proportio quædam est, ut inter corpus mediocre & oculum: Vnde & eiusmodi res non solùm facilè, sed etiam cum voluptate percipiuntur, non aliter atque ventriculus cibum moderatè sumptum avidè arripit, facileque concoquit. Ars igitur ut facilis sit: (id est, breui tempore disci poscit, & minimo labore & molestia) brevis esse debet. Omnia autem ut ait Fabius lib. 12. cap. 11. breviora facit ordo

ordo & modus: id est, mediocris præceptionum necessariorum magnitudo & numerus, earumque accurata methodus. Atque hactenus de causis artis.

Quot sunt partes artis?

Duæ. Præceptio & Methodus.

Præceptio enim artis materia est, methodus forma: quare his duabus velut certis causis internis & partibus, essentialibus explicatis, & quo pacto utraq; accuratè institui debeat, res tota plana erit. Primum ergò de Præceptione: Inde de Methodo dicemus.

DE PRÆCEPTIONE.

Quid est Præceptio?

Est enūciatio artificiosa, eademque præceptum, perceptio, comprehensio, κατὰληψις ἐγκατάληψις, sententia, opinio, δόξα, documentum, decretum, dogma, consilium, monitum, admonitio, Theorema, via, ratio, regula,

la, norma, canō, axioma, & propositio didascalica & Apodictica dici potest: etiam totius nomine quælibet præceptio ars interdum appellatur. Plato in Minōe eleganter νόμον: id est, legem appellat. Aristotiles etiam δὲ ξλω: id est, principium vocat. Nos præceptionis & præcepti vocabulis, Ciceronem & Fabium secuti, utemur, quod ea vox magis ad finem artis nempe docendi munus, spectare videatur. Præcipere enim docere est, unde præceptor artiū magister & doctor dictus est, eiusque doctrina præceptum & præceptio παρρησια.

Qualis igitur esse debet præceptio artis, accuratè & breuiter instituenda?

Præceptio artis accuratè instituenda, debet esse non solum vera & utilis, sed etiam affirmata & Catholica. Item ὁμογένεια & reciproca. Ita enim præcepta paucissima fient & ars tota breuissima ac proinde facilis quæ fontes tantum contineat: unde postea immensa dispu-

disputationum & exercitationum flumina deriuari possint.

Vbi hæ conditiones & Leges præceptionis instituenda, tradita sunt?

Aristotiles lib. I. Posteriorum cap. 4. has leges proposuit & breuiter atq; obscure nō nihil exposuit. Sed postea per totū librum leges illas fusè & copiosè & penè nimiū disputauit & ventilauit. Partem autem harum legum Plato in Minoë, partem Galenus ad Trasibulum docuit.

Quæ est præceptio vera?

Est quæ cum re conuenit, aut in qua pars consequens vera est de antecedente, quam veritatem in Philosophia, vt diximus, vel sensus vel ratio dijudicat. Falsa contrà est, quæ cum sit ἀκατάληπτος (id est, percipi nō potest) scientiam gignere non potest, vt si quis dicat: Hyppocentauri fel attonitis mederi: cū enim scientia sit rei adiunctum, si res nulla subiecta sit neq; scientia vlla erit. Si igitur falsum aliquod præceptum ab artificibus in artes introdu-

introducendum esse, sensus aut ratio deprehenderit, id ex finibus artium primum omnium reiiciendum est.

Quare legitima est in omnibus artibus tradēdis & discēdis Philosophandi ratio, ad rerū potius veritatem, quā ad auctoritatem & opiniones hominum respicere. Vnde præclare siue Aristotiles siue filius eius Nicomachus Ethicorum 6. Aequū est, inquit, veritatis causa sua etiam decreta tollere (id est, negare quæ antea affirmārit) præsertim Philosophus. Etsi enim utraque chara sint, tamen pium est veritati honorem deferre. Vnde Cic. lib. i. de natura deorum, non tam, inquit, auctoritates in disputando quā rationis momenta quærenda sunt. Obest enim plerunq; his qui discere volunt, auctoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suū iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probāt, iudicatum vident. Nec probare soleo, quod de Pythagoreis accepimus: quos ferunt, si quid affirmarent

b in

in disputando, quum ab his quæreretur, quare ita esset, respondere solitos *αὐτὸς ἔφα:* id est, ipse dixit. Ipse autē erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret, autoritas. (Hactenus Cicero.)

Seneca lib. 4. Epistola 33. Quid, inquit: nō ibo per priorum vestigia? Ego verò vtar veteri via? sed si potiorē planioremq; inuenero, hanc muniā. Qui ante nos ita monuerunt, non domini nostri, sed duces sunt, patet omnibus veritas, nondum est occupata, multū ex illa futuris etiam relictum est. Hæc illi veritas igitur rerum in artibus instituendis, authoritati præferenda est, & qui rectē artes tradere velit, se etiam: id est, sensus suos & mentis suæ iudicium in consilium adhibere debet, ne opinionum vanitate deceptus, falsa pro veris arripiat & alijs proponat.

Quæ est Præceptio utilis?

Est quæ ad artis finem consequendum necessaria est, & sine qua eo perueniri

ueniri non potest: ut quod in Dialectica ad benè differendi facultatem parandam adiumenti aliquid affert, vtile censendum est: Inutilis contrà, quæ ad finem artis non est necessaria, quales sunt per omnes artes nō paucæ inanes & ociosæ quæstiones & subtilitates, rerum perspicuarum *αἰτιολογίαν*, rerum inexplicabilium tractationes & *λογομαχίαν* continentes. Sic exempli causa in Grammatica quærere cur nomina in us secundæ declinationis masculina sint (vt olim quæsitum est) superuacanea quæstio est. Item scrupulosè disputare de numero & distinctione partium orationis, minus est necessarium. Item curiosè quærere, sit ne participium aliquod passiuum præsentis temporis, non vsus adeò aut necessarium videtur. Cùm enim sciam rectè Latinè dici posse, bonis auditoribus legendis eruditionem parari. Perinde est siue Participium siue nomen Adiectiuum legēdis appelletur. Sic in Rhetorica ad benè dicendum parum fa-

cere videntur quæstiones illæ. Vtrum Rhetorica ars sit vel scientia. In Geometria ociosa est quæstio, ut ait Aristotiles ipse, 7. cap. 1. post. An recta linea sit pulchrior quàm curua. Nihil enim ad bene mensurandum facit. Atque eadem ratione propositionum per se euidētium, aut quæ exemplo tantum intelligi possent, prolixæ demonstrationes minus necessariæ videntur, vt propositio penultima primi, Si basis trianguli subtendat rectum æquè potest cruribus (hæc enim mens est propositionis istius) in triangulo vario numeris ostendi potest. Quare demonstratione longiori per Syllogismos facta ad hanc propositionem intelligendum non magnopere opus est. Vt sic etiam principia: id est, præcepta quæ per se intelligi possunt, non sunt Syllogismo demonstranda, sed exemplo tantum inducenda, & sensu atque digito demonstranda, vt loquitur Aristotiles 7. cap. 2. post. Quare in hoc præceptum commisit Apollonius Mathematici-

thematicus qui clarissimū illud axioma, quæ eidem sunt æqualia inter se sunt æqualia, demonstrare conatus est. Sic in Physicis, Seneca Epist. 82. Superuacaneæ quæstiones esse videntur. An per se sit aliquid, an aliquid ante tempus sit. Si tempus cum mundo cœpit, an & ante mundum quia fuerit aliquid, fuerit & tempus. Gale-
no autem hæc vtrum aliquid sit extra mundum & quare id sit, vtrū hic mundus seipso contineatur, vtrum plures vno, vtrum plurimi numero. Sic quæ de anima hominis quæruntur. Sit'ne vna an plures, & vnde sit, sit'ne tota in toto & qualibet parte tota, an in cerebro an in corde habitet. Etiam Senecæ superuacaneæ esse videntur. Sit'ne vacuum, sit'ne infinitum. Vtrum elementa corporibus an qualitatibus miscantur. An aqua ligno grauior sit. Et quod apud Macrobiū est an ouum ante gallinā an gallina ante ouum fuerit. Item apud Aristotilem in Metaphys. an potētia prior actu sit, an actus

illa prior. Sic in medicina quæstio de venarum origine parum ad morbos curandos necessaria esse videtur. Galenus de Methodo medendi, qui inquit: id quod vtile est in arte deserunt in Logicas disceptationes incidūt. Est namque artis vtilitas remedia ad ægrum sanandum inuenire, qua relicta illi de nominibus litigant *ἐνδεΐξεις* & *ἀντενδεΐξεις*. Item communitates & scopos & auxiliorū materias aliaq; eiusmodi linquētes. Scilicet hac nominū diuersitate purgasse se arbitrantur proijs quæ falso affirmant.

Sic in Dialecticis Galenus lib. 2. de dogmatis Hyppocraticis & Platonis propositionum conuerfiones & Syllogismorum reductiones & potestates non prorsus necessarias ad artis eius finem, beneq; differendi facultatem esse existimauit.

Modi Syllogismorum inutiles dicti (indirectè concludentes) sese ipsi prodūt, suoq; iudicio ex hac lege pereūt. De quibus Cicero: Dialectici, inquit, nouum

nouum sibi studium ludumq; præpararunt. Suppositionum, autē ampliationum, restrictionum, obligationum, realitatum, formalitatum commenta ut inania quædam subtilitas sua sponte ex arte euanuerunt. Seneca Epistola 45. de Dialectica loquens, multū, inquit, temporis verborū cauillatio illis (veteribus) eripuit, & captiosæ disputationes, quæ ingenium irritū exercent: nectimus nodos & ambiguum significationē verbis alligamus: deinde dissoluimus. Et diuus Paulus dum in doctrinæ Christianæ institutione, monet quæstiones inutiles, *νενοφρωνίας & λογομαχίας* vitandas esse, indicat etiam in hoc sanctissimo doctrinæ genere, & suo tempore quæsitæ esse & semper etiam quæri aliqua non necessaria.

Hæc itaq; præceptionis Lex admodum est necessaria in arte breuiter, & accuratè instituenda. Hac enim neglecta artes omnes infinitè cumulantur, & quæstionibus subtilibus magis quā vtilib. onerātur. Hinc enim Didimus

Grammaticus quatuor millia librorū de Grāmatica scripsit. Hinc tam multa etiā Chrysippus. Nā de una re infinita quæri possunt. Et vt Cic. ait 3. de Oratore, ea est natura artium omnium, vt si tota vita nihil velis agere, ipsa tractatio & quæstio quotidie aliquid ex se gignat, quod cū desidiosa delectatione vestiges, vnde fit vt agitatione rerū sit infinita cognitio. Et magna est ingenij humani curiositas. Et vt Plinius ait, lib. 26. cap. 6. de re herbaria & medicinali loquens. Hęc est in omni re animorum conditio, vt à necessarijs orsa primum cuncta venerint ad nimium. Vnde & Cicero Philosophos plura sibi quàm necesse esset, quærenda proposuisse affirmat.

Necessarium itaq; est hoc præceptū: neq; enim statim, omne quod verum est, vtile est, & ad artis finē necessariū, nec ars brevis præsertim omnia sibi quæ verè etiam dici possint, tractanda proponit, sed ea solum quæ cū fructu aliquo tractari possunt. Hoc de utilitate

te doctrinę præceptū à multis propo-
 sītū est. Thucydides inquit: *κρίτιστον ἐν τοῖς
 ἀναγκαιοτάτοις παιδιδέσθαι*. Et Isocrates
 in laudatione Helenæ. Multo, inquit,
 fatius est de bonis, & vtilibus rebus
 præclaram sententiā, quàm inutilium
 exquisitā habere scientiam: Itemq; in
 magnis modicè excellere, quàm lōgè
 præstare in paruis, & nihil adiumēti ad
 hanc vitam adferentibus. Et præclare
 Viues lib. 1. de tradendis disciplinis:
 Omnem artium contemplationē na-
 turæ & rerum, vel ad vitæ cōmoda vel
 ad admirationem authoris transfera-
 mus. Vtramq; autem hanc legē de ve-
 ritate & utilitate proposuit Plato qui-
 dem in Minoë. Galenus autē ad Thra-
 sybulum, verum de veritate & vsu do-
 ctrinę iudicare eius est, qui etate & vsu
 valet, & in doctrinę meditatione & ex-
 ercitatione diu & sedulò versatus est:
 Rudiorum autem est & imperitorū,
 quorum ad huc infirmum iudiciū est:
 ex iudicio & autoritate præceptorū
 pendere. Nam vt Aristotiles ait lib. 1.

Elench. ca. 1. Discētē oportet credere.
Et hactenus de vtilitate pręceptionū.

Quid est Pręceptio affirmata?

Est in qua pars cōsequens de antecedente affirmatur, negata cōtrā. Nō igitur vera tantū & vtilis: Sed etiā affirmata pręceptio bona esse debet. Affirmatio enim vt ait Aristotiles lib. 1. post. cap. 2 1. negatione & prior natura & notior est. Prior est, quoniā esse, prius est, quā nō esse. Affirmatio autem eius quod est. Negatio autē eius quod non est. Ac proinde affirmatio doctrine est scientia, & scientia τὴν τῆς, κατὰ φύσιν. Est, vt ait Aristotiles ca. 1 1. Notior autē quod confirmandæ negationi affirmatio adhibeatur. Et ex affirmatione negatio ferē intelligatur.

Qui enim intelligit quid res sit, intelligit etiam quid res non sit. Vt exempli causa. Philosophi, inquit Lactātius assecuti sunt, ut de Deo & religione vera intelligerent quid non sit, illud autē assequi nequiverunt vt intelligerent quid sit. Et Cicero inquit: Vtinam tam facile

facile vera inuenire possem, quàm falsa conuincere. Affirmatio igitur negationis fundamentum, regula est & index vt linea recta curuæ, & sanitas morbi.

Deniq; affirmatio, vt veritas ipsa, & rei cuiusq; natura: Simplex & definita est. Negatio autē varia & infinita: pauca enim sunt, quibus rei cuiusq; natura constat, quæq; ferè verè & necessariò affirmari possunt: quæ autem de re negari possunt, infinita sunt: vt linea recta vnica est. Curuæ penè infinite, quare negatio ἀόριστος est.

Ac proinde negatio & inficiatio nō tam doctrinæ, Scientiæ & artis est, quā inscientiæ, vitij, atq; erroris: nec tā docentis est quàm dedocentis & refutantes opiniones falsas, & errores in agēdo cōmissos corrigentis. Vt cūm præceptor scriptum discipuli corrigit, nō solū virtutes orationis vel leges Grāmaticas, Rhetoricas & Dialecticas expendit: sed etiā vitia & errata ad easdē leges, negando corrigit & emendat.

Itaq;

Itaq; non tam ad artem quàm ad artis
commentarios & vsum atq; exercita-
tionem spectat negatio.

Hæc itaq; lex ex artis cōpendio præ-
cepta negatiua tollit. Item Elenchos
(id est, inficiationes) & refutationes
falsarū opinionum & vitiorum artis,
qualia sunt in Grāmatica, Solœcismi
& Barbarismi à Grāmaticis traditi. Itē
in Rhetorica exordiorum, narrationū,
propositionum, partitionū, Epilogo-
rum vitia. In Dialectica Paralogismo-
rū & Sophismatū doctrinæ. Quæ om-
nia in arte breuiter & accuratè institu-
enda, omittenda sunt. Neq; igitur præ-
cepta ipsa negatiuè concipi debent:
neq; affirmationi negatio semper aut
temerè addenda est. Sicut in Grāmati-
ca cū lex proposita est de cōuenien-
tia adiectiui & substantiui in numero,
genere & casu: Non opus est omnes
cōtrarios Solœcismos præceptis per-
sequi, nempe quod cōtra eam legem
fiant Solœcismi. Primò numero, dein-
de genere, tū casu, tum numero & ge-
nere,

nere, tū genere & casu. Postremò omnibus his simul: id est, tot modis non conuenire adiectiuum & substantiuū, quod ἀρχία potius quàm πρῆν est. Cuiusmodi ἀρχίας ludus in Scholis in Magister legit, exerceri solet, Et bonus Deus. Principia enim: id est, præcepta artium affirmata tam perspicua esse debent, vt contrarijs vitijs inde nihil nec certius nec notius sit, vt in Arist. lib. 1. Phys. cap. 1.

Interdū tamen idq; parcè cūm ex negatione lux aliqua affirmationi accedere possit (contraria enim iuxta se posita magis illucescunt) nō incōmodè ea (negatio) huic subiijci affirmationis caussa posse videtur. Vt exēpli caussa. Cūm Dialecticus Syllogismū affirmatiuū definiuit, qui ex utraq; antecedētis affirmata cōstat. Negatum autē qui ex altera tantūm affirmata cōstat. Negatio hīc addi potest: Ex puris igitur: id est, vtrāq; antecedētis negata nihil cōcludi. Item, cūm definiunt vniuersalē ex vtrāq; vniuersali. Particularem autē

ex

ex altera tantum vniuersali, negatio
subijci potest: Ex puris: id est, omnibus
particularibus, nihil simpliciter conclu-
di. Item cum Dialecticus primam Syll-
logismorum siue Figuram siue Genus defi-
niuit, esse dispositionem, in qua argu-
mentum: (id est medium) antecedit in
propositione, sequitur in assumptio-
ne (scilicet affirmata) subijci non incomode
potest negatio. Proinde propositione
particulari aut assumptione negatiua,
in prima figura vitiosam aut nullam esse
consequentiam. Sic in Ethicis vitiorum
descriptio, propter peccantium frequen-
tiam necessaria videtur, & leges magis
plerumque prohibent quam docent, quod
malis moribus sint oppositae, & in his
ipsis admonitiunculis de arte accura-
te instituenda perpetua fere fuit affir-
mationum & negationum Anthitesis, &
post etiam erit, quod id ad has admoni-
tiones rectius intelligendas, earumque
usum plurimum facere videatur.

Hac itaque Lex si ad Platonis, Aristo-
telis, Ciceronis, Fabij, Galeni, aliorumque
similium

similium doctrinā in artis compendiū redigendam adhiberetur: eaq; falsarū opinionū Elenchi (id est, infinitiones) & refutationū inficiationes tollerentur, vix Catholica decima doctrinæ pars eorum scriptorū ad artem accuratè instituendā idonea foret. Atq; hæc de Præceptione affirmatiua, quam tradidit etiam Arist. cap. 4. 1. post.

Quæ est præceptio Catholica?

Est in qua pars cōsequens de antecedente & omninò & semper vera est: Eademq; vniuersalis seu perpetualis, vt vertit Fab. lib. 2. cap. 13: Item necessaria dici potest. Galenus etiam cōmunem, firmā, perpetuam, æternā appellat. Nec tam signi, ut vocant, vniuersalis adiunctione, quàm rerum inter se cōuenientia, præceptio Catholica æstimatur: vt Deus est bonus. Sol lucet. Ignis vrit.

Quo pacto autem existat & animo concipiatur notitia vniuersalis docet Arist. lib. 1. post. cap. 14. & 18, nempe notitias rerum vniuersales non informatas

matas in animis nostris à natura ipsa esse. Sed colligi facultate intelligētiæ, animi naturali & ingenita: vt oculus colorum species, ab utero non attulit sed facultatem attulit naturalem, omnia colorata videndi. Item vniuersaliū, nō ἐξ ἑνός, sed διὰ πάντων animis nostris naturalis est ex sententia Aristotilis.

Colligitur autem & paratur notitia Catholica, vt ad definitionem artis etiam suprā diximus exemplorum singularium & sensu obseruatorum, inductione & abstractione. Abstractio enim seu ἀφαίρεσις nō solum mathematicum est, sed omnium omnino artium communis, vt docet Arist. ca. 6. lib. 13. Metaph. qua abstractione communis quædam Idæa à multis singularibus rebus & exemplis animo abstrahitur, & quasi ex multis calculis vna summa cōficitur. Quare præceptio Catholica ad docendum expeditior & efficacior est, qđ quasi multas multorum & hominum & annorum experientias in unam summā collectas cōtineat atq; proponat.

Contrā

Contra verò experientia ipsa quæ & tarda & difficilis & lubrica etiã atq; periculosa in tanta vitæ breuitate ad docendum minimè est idonea: vnde Galenus lib. 6. de tuenda valetudine: Doctrina, inquit, quæ Methodo traditur, cum cõmunia generaliaq; complectatur, ad multa particularia, tũ facilè recordabilis, tum verò cõpendiaria efficitur: & lib. 2. de alimentorũ facultatibus: Vniuersalia, inquit, præcepta, si vera sunt, multa paucis verbis docent, quemadmodũ si falsa sunt, multũ sunt perniciofa. Et lib. 9. de Dogmatis Hippocratis & Platonis: Vniuersalem, inquit, Methodum, vnius anni spacio vel absolutissimè quiuís discere potest. Vnde Arist. cap. 20. 1. Post. Vniuersale inter alia ἐπιστημονικὸν & ἀρχαῖδες. i. quòd maximè scientiæ causa sit & principio simile.

Ergò omniũ artiũ præcepta Catholica esse debēt, & vt Galen⁹ ait ad Thrasibulũ equè perpetua & eterna. Quòd verò non semper artifices in agendo,

c verbi

verbi gratia, Medici, Mathematici, Grammatici, &c. finem artis assequantur, id non artis vitio fit, aut præceptionū inconstantia, sed vel artificum negligentia aut errore, aut fortunæ culpa: in cuius potestate ex parte, omnium etiam artium opera sunt, vt reliquæ etiam actiones humanæ.

Hæc ergo conditio ex artibus excludit primum Singularia. Quæ cum sint numero infinita & caduca atque mortalia, ideoque horum finita & perpetua cognitio & præceptio nulla vnquā esse potest: Quare res singulæ ab arte remouendæ sunt. Vt ait Aristoteles lib. 2. Eth. cap. 2. & Gal. lib. 2. De differentijs pulsuum non in Bione Pleuritico, sed in commutatione generum & specierum artes sunt positæ. Quare Plato à Generalissimis ad specialissima: id est, singularia profectos quiescere iubebat: eorum enim non posse fieri scientiam, vt ait Porphyrius in capite de specie, quem locum ex Philebo Platonis desumpsit.

Hic

Hic tamen excipienda sunt ea singularia, quæ & numero definita sunt & perpetua sunt, ac proinde singularium aliorum omnium infinitorum & perpetuorum causæ & subiecta. Quorum primum omnium & maximè singulare est Deus ipse & mundi opifex, tum Dei opificium & ædificiū, hoc vniuersum, mundus, tum mundi huius partes essentielles, vt cœlum quasi ædificij laqueare. Terra quasi solum & pauimentum, tum quibus hoc pauimentū irrigatur & vertitur, aqua & aër, tū quæ ex cœlo, quasi lychni ex laqueare pendētes, lucem huic ædificio, eiusque incolis præbent lumina Sol & Luna & Planetæ quinque, & si quæ aliæ Stellæ in cœlo numerari & obseruari possint, tum si quæ etiam in terra sunt perpetua. De ijs .n. & eorum natura & affectionibus, & inprimis de Deo certa & constans & necessaria scientia est, vt in Theologia, Physica, Astronomia tradi potest.

Deinde etiam hæc Lex Præcepti ca-

c 2

tho-

tholici, excludit Particularia. Cū videlicet pars cōsequens de Antecedēte non omninò, sed quadā tantū vera est. Sed hīc excipiēda sunt primū specialia, quę ex generali aliquo pręcepto deriuantur, eiusmodi *περίσματα*, & confectaria multa sunt in disciplinis Geometricis, vt libro 3. Elementor. Euclidis.

Deinde etiam Pręcepta Grāmatica hinc excipiēda sunt, in quibus multas *ἀνομαλίας* contra generales *ἀναλογίας*, partim vsus popularis, partim ratio aliqua inuexit. Quare hæ Anomalix Analogijs ipsis additæ pręceptum catholicum explebunt.

Tertiò, hinc etiam contingentia & fortuita tolluntur: id est, quę non semper vera sūt, vt, Audētes fortuna iuuat, timidosq; repellit, cuiusmodi sūt quę à voluntate humana dependent, & exitus ipse conciliorū & actionum humanarū. Hinc tamen etiā excipiēda sunt, quę ordine naturæ fiunt etsi rarò fiāt, vt sunt Ecclipses Solis & Lunæ, cometæ,

metæ, irides, niues, grādines, fulmina,
vēti, &c. & reliqua eiusmodi, de quorū
natura sciētia esse potest, quod certas
& definitas in natura causas habeant.
Quare Aristotiles ipse 7. cap. 1. Post.
hec excipit & libris de cœlo & Meteo-
rologiis doctrinā horum instituit, &
ca. 24. primi post. de his loqui videtur
cū ait: Demōstrationē constare pro-
positionibus aut omninō necessarijs,
aut quæ plerumq; ita fiunt.

Postremò, dubia & incerta hīc tol-
luntur, sed ea tamen dubia, de quibus
fani & docti & artifices ipsi dubitant.
Nam ea de quibus adolescētes, & im-
periti aut parum fani & malè instituti
dubitant, ea sanis & doctis atq; peritis
certa esse possunt: vt rectè Aristotiles
6. Top. 2. cap. ait: Nō omnib. perspicuū
esse quod omninō & per se pspicuū sit,
sed ijs demū qui bene animo sunt affe-
cti, quemad. id quod omninō salubre
est, ijs salubre est quorum bene affectū
est corpus. Itaq; etsi in Ethicis præfer-
tim magnæ sunt multorū Epicureorū
dubita-

dubitationes, maleq; natorū & institu-
torū hominum, idq; maximè vitio la-
bis natiue, de Prouidentia Dei, de fine
hominis, de iure nature, an lege con-
stet, tamen melius nati rectiusq; insti-
tuti de his minimè dubitant. Vnde &
Aristotiles ipse auditorē & lectorem
idoneum: id est, hominē honestum &
modestum initiò Ethices requirit, qui
non demonstrationes eius doctrinæ
postulat, sed simplici doctrina sit con-
tentus. Hæc igitur lex est præcepti ca-
tholici, quam Aristotiles vocabulis
κατὰ πάντας: id est, de omni, cap. 1. Post.
& aliquot deinceps capitib. proponit.

Quæ est præceptio ὁμογένεια;

Est propositio in qua partes sunt es-
sentiales inter se, eademq; *συγγενής* co-
gnata, congener, affinis, familiaris, ger-
mina dici potest, Arist. 7. ca. 1. Post. *καθ' αὐτὸ*, i. per se appellat, vbi docet om-
nia quæ sunt in arte aliqua vno genere
cōprehendi ἢ ἀπλῶς ἢ ποί. i. aut absolu-
tè aut quodāmodo. Absolutè sunt in
eodem genere quæcunq; sunt inter se
proximè,

proximè, ut genus, differentia, species.
 Quodāmodo autem proprię affectio-
 nes ac per se adiunctę qualitates cum
 proprijs subiectis. Sic & animal & ra-
 tionale & homo absolutè sūt *ὁμογενεῖα*,
συγγενεῖα & essentialia inter se. Facultas
 aut loquēdi, discēdi, numerādi, ridēdi,
 canendi homini quodāmodo *συγγενεῖα*
 est. Summa igitur huc redit. Essentialia
 esse inter se causas rē constituentes &
 rē constitutam. Quodāmodo autem
 subiecta & propria adiuncta. Est igitur
ὁμογενεῖα præceptio in qua pars vtraq;
 eiusdem sit generis & eiusdē quasi fa-
 milię & artis vnus. Non igitur satis est
 præceptiones esse veras, vtilis, affirma-
 tas, catholicas nisi etiā sunt homoge-
 neę, sicut Aristotiles, eodē cap. ait. Nu-
 meri tantū eorumq; genera, differē-
 tię, species, proprietates, in Arithme-
 tica: magnitudines autē earumq; ge-
 nera, differentię, species, proprietates,
 in Geometria tantū docendę sunt.
 Secus. n. Arithmeticū in Geometria ἀ-
 γοιόμετρεται fuerit. Geometricū in Arith-

metica *ἀνάξιμον* fuerit. Quelibet igitur ars intra suū genus se cōtinere debet, nec à genere alio in aliud trāsitus fieri debet: ne Grāmatica Dialecticæ, hæc Rhetoricæ & contrā misceantur, néue præcepta priorum artium in posteriorib. repetantur, aut posteriorū à prioribus occupētur. Hęc igitur lex *ἐτερογενείας* in artib. prohibet, & aliena omnia ex artib. tollit, & propria artis cuiusq; præcepta tuetur & munit, ne ab alijs occupantur: *ἐτερογενείας* autem exempla omnes ferè artes suppeditant.

GRAMMATICA primū ferè vocum significationibus referta est Propriarum, Appellatiuarū, Possessiuarū, Deriuatiuarū, Denominatiuarū, Patronymicarū, Verbalium, Participialium, Aduerbialium. Et in nomine priuatim recenset Priscianus & explicat nominum genera ad aliquid: quasi ad aliquid, gētile, patrium, interrogatiuum, infinitum, relatiuum, vel demonstratiuum vel similitudinis, collectiuium, diuidiuium, factitiuium, generale, speciale,

ciale, ordinale, numerale, absolutum
 (quod non est relatiuū) temporale, lo-
 cale, tū corporale, incorporale, ὁμόνυ-
 μα, συνώνυμα, &c. Sic in verbo formæ &
 genera significationū Inchoatiuæ, Fre-
 quentatiuæ, Meditatiuæ, maximā par-
 tem occupant. De reliquis orationis
 partibus ultra significationē nihil ferē
 præcipitur. Sed hæc tota significatio-
 nis doctrina in Grāmatica ἐπερογενής &
 peregrina esse videtur. Materia enim
 Grāmaticæ est sermo Vocabulorū po-
 pularis significatione notus: nec Grā-
 matica significationē vocabulorū quæ
 ex Lexico & autoribus tāquam popu-
 lo petenda est in linguis dictis, vt Lati-
 na, Græca, & Hebraica docere debet.
 Sed vsum tantū sermonis, & ijs qui-
 dē reb. non quæ significantur, sed quæ
 adsignificantur, & quæ vocis præser-
 tim habitum mutant, vt sunt numeri,
 genera, gradus, Casus, personæ, tem-
 pora, & inde natæ declinationes No-
 minum & coniugationes Verborum.
 Hæc enim in Etymologia syntaxis di-

scendē, docendæque causâ necessaria sunt. Significatio vocum necessaria non est ad Syntaxin. Significationum igitur doctrina in Grammatica necessaria aut *καὶ αὐτὴ* non est.

Secundum. Quidam Grammatici, ut Diomedes & alij de Tropis & Figuris Rhetoricis in Grammatica præcepere id non ex *ὁμοῦ κεινόν*. Quod rectè indicat Fab. lib. 1. cap. 12. Hæ sunt, inquit, emendatè loquendi scribendique partes: duas reliquas scienter ornateque dicendi non equidem Grammaticis aufero. Sed cum mihi officia Rhetoris supersint, maiori opere referuo. Q. d. Etsi hæc docent Grammatici, tamen ad Rhetorum officiū propriè spectāt.

Tertium. Fabius Grammaticæ partē fecit Historicen in explicandis poetis, quem sequitur Diomedes. At ea pars non est Grammaticæ propria, sed multarum artium communis, nempe pro materiæ varietate, quæ à Poëta tractatur. Si enim mores tractat, Ethicæ sunt. Si numeros, Arithmeticæ.

Sires

Si res naturales, Physicæ. Si Res gestas, historiæ. Itaque Grammaticus cum Poëtam interpretatur, non solum Græmatici, sed etiam Ethici, Arithmetici, Physici officio fungitur.

In *RHETORICA* quæ est ars sermonis beneque dicendi, doctrina inuentionis, dispositionis & memoriæ traditur, quæ non sermonis propria, sed mentis & rationis est: ideoque Logica seu Dialectica. Inuenire enim & disponere secum liceat, ut ait Arist. 1. cap. 8. Top. etiam si nullum quis verbum faciat, memoria autem dispositionis ymbra est. Hæc igitur doctrina Rhetoricæ Homogenea & propria non est. Quare & Aristotiles lib. 1. Rhet. gloriatur se ex Dialectica in Rhetoricam hæc transfudisse. Sed Rodolphus lib. 2. cap. 25. de Inuentione & lib. 3. ca. 8. de dispositione, hac eadem rursus Dialecticæ vendicat.

In *LOGICA*, quæ ut ait Arist. lib. 1. cap. 8. Post. mentis & rationis tantum est. In hac primum est nominum, verborum

borū homonymorum, synonymorū, paronymorum, adeoque orationis doctrina: quę doctrina Grammaticę propria est, ut ipse Arist. Top. .i. ait: Vtile est, inquit, obseruare quot modis vocabulum accipiat. Sed hæc de vocabulis cōsideratio nō est propria Dialecticę.

Deinde in Dialecticā est doctrina prædicamentorum & inuentionū tradita. Est autem Prædicamentum nihil aliud nisi rerum homogenearum per generalissima, subalterna & specialissima descriptio. Hæc autem rerum descriptio Dialecticę propria non est. Est. n. talis rerum κατηγορία & descriptio nihil aliud est quàm ars in genere. Ars enim nihil est aliud quā rerum Homogenearum per Genus, genera subalterna & specialissima, Methodus, comprehensio, dispositio, ordinatio. Sic enim Arithmetica rectè descripta numerorū. Sic Geometria rectè descripta magnitudinum κατηγορία est: Dialectica autem inueniendæ & disponendæ & artis & rei cuiusque Regulas Generales

les & communes tantum tradit, artes omnes & res ipsas singulas in præceptis suis, nec ponit nec ponere potest nisi exempli causa. Doctrina igitur Prædicamentorum. i. artium omnium Dialecticæ Homogenea non est. Unde est Rodolphus qui accuratissimè Dialecticam subduxit eam doctrinā, ut non Homogeneam prætermisit. Et Aristoteles ipse in Rhetorica sua, quā tamē æquē generalem esse vult atque Dialecticam, non tractavit. Deinde in ipsis prædicamentis. Est primum *κατηγορία* substantiæ .i. doctrina de Deo & Angelis, de substantijs corporibus, simplicibus, ut cœlo, aëre, aqua, & terra. De compositis inanimatis quidem, ut sunt astra in cœlo, meteora in aëre, aqua & terra, Maria, Flumina, Fontes, Lapides, Metalla, tum de vivis & animatis, ut sunt stirpes, pecudes, homines. At hæc doctrina Theologiæ & Physicæ propriè Homogenea est, non igitur Dialecticæ.

Deinde est *κατηγορία* Quantitatis. i. doctrina

doctrina & descriptio numeri & magnitudinis: quę cum propria & Homogenea sint, aut potius ipsa subiecta genera Arithmeticae & Geometriae non sunt Dialectices. Porro in hac ipsa doctrina Quantitas specialiter ponitur Locus, tempus, & oratio. Illa duo ut Quantitatis continua hac ut discreta. Sed hæc ipsa non sunt Quantitates per se, sed quanta (.i. res capaces Quantitates) nec ex his res vlla quanta dicitur, sed ipsa ex Quantitate, ut dixi, quanta. Ut locus magnus & paruus, Tempus longum & breue: oratio breuis aut prolixa. Quare non sunt per se Quantitates, nec Quantitati Homogenea.

Præterea est doctrina Qualitatis in habitu & dispositione patibili, Qualitate, Potentia naturali & impotentia. Sed hæc Physicę doctrine propriasunt, ideoque non Dialecticae. Itaque Aristotiles ipse 8. & 25. Capitibus lib. 1. Post. hæc ipse ut *ἐπεροχέρεται* à Dialectica separat, cum docet alia esse principia: id est, præcepta omnibus rebus communia,

munia, quæ sola propriè ad Dialecticam spectant: vt de quolibet est affirmatio aut negatio, vera, de nullo vtraque. Alia quæ singularum artium propria sint, vt quæ ad magnitudines & numeros spectant. Et lib. 11. cap. 21. lib. 1. Elenchorum: Dialecticus nullum certum genus habet in quo versetur, nec omnium rerum considerationem suscipit: neque enim possunt res omnes sub vnum genus cadere, vt lib. 1. ca. 2. Rhet. Nec Dialectica nec Rhetorica, inquit, definita rei scientia est. Quare qui proprias artium aliarum res & materias in Dialecticam transfert, fines artis vtriusque egreditur. Et cap. 4. Qui Dialecticam aut Rhetoricam non vt *diuinae* (id est, generales artes) sed vt *humanae* (id est, speciales rerum artes, tractat, earum naturam imprudens euertit, & dum eas ornare & locupletare studet, in scientias alias transit, quæ res certas subiectas habent, non autem rationes & argumenta tantum. Et cap. 12. lib. 1. Topicorum de instrumentis quibus
copia

copia differendi paratur, præcipit, ex omnibus artibus sententias esse sumendas, easque distinguit in Logicas, Physicas, & Ethicas. Et ca. 20. Lib. 1. priorum *ἡ δὲ ἀπορίαις ἀποδείξεων* etiam ad facultatem differendi affirmat. Omnium & singularum artium cognitionem esse necessariam. Quod igitur in Genere de tota arte Logica dicit, id etiam de specie, nempe inuentionis Generum & Differentiarum in rebus omnibus, & ad facultatem definiendi & diuidendi res omnes intelligendum est. Cujus doctrina non in Dialectica tradi potest, sed ex omnibus & singulis artibus colligenda est. Hæc igitur in Dialectica Homogenea esse non videntur.

In *ARITHMETICA* tantum numerus homogeneus est, magnitudo homogenea non est, vt ait Arist. lib. 1. Post. Itaque in Arithmetica numerus, qui ex magnitudine naturam & nomē sortitur, & quasi magnitudinis vmbra & simulachrum est, Homogeneus nō est. Huiusmodi sunt numerus quadratus &

tus & cubicus & latus & eius inuētio: ea enim Geometrica sunt, nec intelligi possunt sine magnitudinū, nempe quadrati, cubi & lateris cognitione, pictura etiam & descriptione: quæ cum Geometriæ homogenea sint, etiam numeri qui ex ipsis nascuntur & earum sunt appendices, ibi homogenei sunt: nam numeri, ut ait Arist. i. Post. interdum fiunt magnitudines.

In *GEOMETRIA* quæ est ars magnitudinis seu ars benè metiendi quauis propositam magnitudinem. Primū axiomata sunt, quæ eidem æqualia inter se sunt æqualia. Si æqualia æqualibus addantur tota erunt æqualia. Hæc tamen Aristot. 8. cap. i. Post. non Geometriæ, sed Logicæ propria esse affirmat. Sunt enim loci comparatorum, sicut inquit: Hæc, in qualibet re est affirmatio aut negatio vera, Logicum & generale axioma est: sic & illud: Si æqualia æqualibus auferantur, reliqua sunt æqualia. Deinde tres libri Euclidis 7. 8. 9. doctrinam numerorum in-

d ter

ter magnitudines explicant: id ex sententia Aristotelis, ibi non est homogeneum.

In *PHYSICA* disputatio est generalis, de causis, motibus (.i. affectibus) loco, tempore. Ea Physicę non est Homogenea, sed Logicę, nō enim rei naturalis solum ea adjuncta sunt, sed omnis omnino rei naturalis & non naturalis communia attributa. Nam de causis quia omnium rerum sunt communes non dubium est. Et Aristoteles. 2. cap. lib. 4. & 3. ca. 11. libri Philosophię causas ait esse entis primas differentias, species, & affectiones per se.

Sic de motu doctrina generalis Logica est, & tam latē patet quā effectus causę efficientis. Quare & Aristoteles ipse efficientem causam etiam mouentem appellat 3. cap. 1. Philosophię, & 3. cap. Physi. Causa efficiens, inquit, est principium motus & status seu quietis. Deinde agere & pati idem est Aristoteli, quod mouere & moueri, 3. cap. 3. Physic. & alias sapē. Motus ergo idem

ergo idem est quod effectus. Vnde & Arist. ipse eodem loco quaestionem hanc, Vtrum mouere & moueri sit idē quod agere & pati, dubitationem Logicam appellat, disputatque actionem & passionem motum esse vnicum, ratione tantum differētem: vt motus idem est in magistro *διδάξας* doctrina, in auditore *μαθήσας* disciplina: Eademque via est Thebis Athenas & Athenis Thebas. Si igitur Actio & Passio Logicæ propria est: motus autem idem quod Actio & Passio est, ergo motus Aristotile ipso autore Logica res est. i. effectus causæ efficientis. Vnde & 3. ca. 8. Physic. cum eos refellit, qui omnia quiescere arbitrabantur hoc inquit affirmare mentis quædam impotentia est, dubitatioque de toto genere (.i. Philosophia non de parte solum, neque solum aduersus Physicam, sed etiam aduersus omnes artes: nā omnes artes motu vtuntur. Quare & Plato in Sophista, in Parmenide & alibi genera *entis*, communia exquirens, numerat motum & statum.

Sic de loco ipse Aristotiles generaliter affirmat etiam incorporearū rerum locum esse vt 10. cap. 8. Physi. primi motoris locum ait esse in suprema mundi superficie. & 3. cap. 1. de cœlo ait gentium consensu supremum mundi locum Deo attribuit: & 1. ca. 6. Phy. & 8. cap. 3. libri de cœlo figuris mathematicis & triangulo, quadrato, sexangulo locum tribuit, eaque locum implere ait: Locus itaque ad omnes res generalis affectio est.

Tempus igitur eodem modo vt locus rebus omnibus competit. Itaque & hæc ipsa doctrina, vt communis & generalis omnibus artibus & rebus est ab Aristotile in logica ipsa tractata. Caussarum quidem Doctrina ferè totis posterioribus Analyticis, sed præcipue 11, 12, 13, & 17. capitibus. Motus in Postprædicamentis & in Prædicamento actionis & passionis: Loci & tēporis doctrinā duabus categorijs Vbi & Quando tractauit: & paulò antè species fecit locum & tempus. Eādem doctrina-

doctrinam repetit in Methaphy. causa-
rum quidem totis duobus primis, Phi-
losophiæ, libris. Motuum autem doctri-
nā 9. c. lib. 1. i. iisdem penè verbis repe-
tit, quæ tribus primis capitibus tertij
Physici deferuit. Aristotiles autē Phi-
losophiam (.i. Methaphysicam) logicæ
subjecto parem facit, utpote, quæ vtra-
que sit generalis & circa τὸ ὄν, res om-
nes versentur. Vt 1. ca. li. 3. Methaphys.
& in primis 2. cap. lib. 4. vbi disertè sic
scribit: Dialecticus Sophista & Philo-
sophus (.i. Methaphysicus) eodem
prorsus munere funguntur, & circa idē
prorsus subiectum versantur. Sed di-
uersimodè. Sophistica enim speciem
tantum veritatis habet & fallendi pro-
positum. Dialectica autem in vtramq;
partem differit, & tentat magis quàm
docet (: id est, elicit opiniones alte-
rius, is qui docet) Philosophia au-
tem veritatem vel iisdem quærit &
simpliciter docet. Subjecto igitur
Philosophia Dialecticæ par est: & quæ
in philosophia traduntur ut doctrina

causarū, motuum, &c. Dialectica est.

Horum igitur generalium & communium causarum, motuū, locorum, temporum, generalis doctrina in Physica speciali homogenea non est. Physica enim propriè corpus tātum nāturale, sensibile & mobile quatenus sensibile & mobile est considerat. vt 7. ca. 3. Physico. Aristot. & 3, cap. 8. Phy. & 7, cap. 3. de cœlo affirmat. Hæc autem, causa, motus, locus, tempus, non tantum naturalium, sensibilibus & mobilibus, sed etiam artificialium, intelligibilibus & immobilibus & omnium omnino rerum attributa sunt: ac proinde non Physica, sed Logica sunt.

Et hætenus exempla Regulæ fuerunt, sed hîc iure alicui in mentem venire potest, an non eiusmodi & vera sint, & ijs etiam locis ad reliqua intelligenda vtilia & necessaria? R. verum est & ea vera esse & vtilia etiam ac necessaria ferè, sed non propterea sequitur ijs locis & artib⁹ esse Homogenea aut necessariò tradēda. Hoc. n. colore
vtili-

utilitatis, & necessitatis omnes artes
prioris natura in posteriores trāsfun-
di possūt, quod posterior ars sine prio-
ris cognitione nec tradi nec disci, non
exerceri possit. Sic Grāmatica necessa-
ria est Rhetoricæ, Dialecticæ, Arithme-
ticæ, Geometriæ. Ergo in quavis harum
præcepta Grammatica utilitatis & ne-
cessitatis nomine erant repetēda: qua-
re etiam in Arithmetica de Regulis lo-
quēdi præcipi potest. Denique omnes
artes, aliquo modo omnibus vtilēs &
necessariæ sunt, quare omnes inter se
misceri possunt.

Atque hoc prætextu Grammatici o-
lim omnium rerum cognitionem sibi
vendicarunt. Rhetor similiter. Poëta
eodem modo. Sic medicus: sic Iurēcō-
sultus. Atque ita suæ quisque pomeria
latius olim protulerunt, & sæpè profer-
re solent. Quare non verum est quic-
quid vtile & necessarium ad artem ali-
quam intelligendum. Sed hoc verum
est & cōsectarium, eum qui artem ali-
quam discere & cum fructu exercere

d 4 velit,

velit, etiam alias omnes artes quæ ad eius artis cognitionem sunt necessarie vnà discere debere: vt qui Rhetor esse velit, & Grammaticam & Logicam discat necesse est. Qui Logicus esse, omnes artes vnà discat. Vnus enim homo omnium artium scientiam & vsum coniungere potest. Institutiones tamē & præcepta singularum distincta esse debent, vt in vita possessiones distincte sunt, sed varijs contractibus, vsus earū communis fit. Sic vna Ars ab arte altera, non præcepta ipsa accipit, sed præceptorum tantum vsum & opus ab ipsis elaboratum. Sic à Grammatica omnes artes sermonem purum accipiūt, sermonis præcepta non accipiunt. Sic ex Dialectica Inventionem & Dispositionem, nō Inventionis & dispositionis doctrinam, reliquæ omnes artes mutuuntur. Sic ab Arithmetica numeros, non doctrinā numerorum: à Geometria magnitudinem, non magnitudinis doctrinam, & sic de alijs.

Atque hac inprimis ratione, artes
specia-

Speciales semper à Generalibus rationes suarum præceptionum accipiunt.

Sic axioma Logicum, eidem æqualia inter se sunt æqualia numeris & figuris explicandis rectè adhibetur. Sed præceptum ipsum non repetitur aut eo loco necessariò traditur. Sic numerus Arithmeticus, sonis, figuris, astris, cæterisq; omninò omnibus rebus numeralibus accommodatur. Sic magnitudinis doctrina Geometrica, optica, Astronomiæ, Mechanicæ, alijsque adhibetur. Hac ergo Lege præcepta artium distinguuntur & fines reguntur.

Vsus autem artium communis esse potest. Aliud enim est præcipere, aliud præceptis uti. Atque hætenus præceptio Homogenea fuit.

Quid est præceptio Reciproca?

Est in qua Prædicatum subiecto nō solum omni & semper, sed etiam soli conuenit, ac proinde Proprium est. Ut cū definitio de Definito aut partes essentielles de toto, aut proprium ad-

d s iun-

iunctum de proprio subiecto dicitur.
 Vt homo est animal rationale. Animal
 est vel Homo vel Bestia. Homo ratio-
 cinatur & loquitur. Hæc enim Reci-
 procè etiam vera sunt. Vt animal ra-
 tionale est homo, vel Bestia animal
 est. Qui ratio cinatur & loquitur Ho-
 mo est. Aristotiles καθόλου. i. catholicum
 4. ca. 1. Post. & καθόλου πρῶτον. i. catholicū
 primum. 5. ca. 1. Post. & ἀντιστοίχον reci-
 procum 17. cap. 2. Posterior. Porphy-
 rius ἰδίον κυρίως. i. præcipuè proprium.
 Hæc autem lex vt postrema est: ita om-
 nium accuratissima & seuerissima, &
 ad artes ipsas breuiter instituēdas & iu-
 dicia discentium de artibus formanda
 efficacissima, quæ non malè Lex sapiē-
 tiæ, vt proxima Iustitiæ, tertia ab hac
 veritatis appellari possit. Imo verò
 cū hæc Lex reliquas omnes superio-
 res in se cōtineat, Et veritatis & Iustitię
 & sapientiæ Lex appellari potest. Est. n.
 Regula Regularū vt aurea regula. hic. n.
 fons est omnis artis & scientiæ solidæ.
 Duplex igitur est in hāc legem pec-
 catum.

catum. Vnum est cū speciale attributum generali subiecto tribuitur, aut inferius aut angustius de superiori & latiori dicitur. Vt si animal diceretur rationale, quod perinde est, ac si vestis pumilionis Giganti tribuatur. Aristotiles hoc posterius tractauit, sed nos ordinem propositum sequamur.

Hujus igitur peccati vnicum tantū exemplum est: id enim breuius tractat quod in Legem *κατὰ πάντος* incurrat, vt si quis de Figura in genere doceat. Figurā habere tres angulos duobus re-ctis æquales, ea enim affectio, vt sentit Aristotiles, trianguli solius est propria non communis omni figuræ. Vt triangulo, quadrato, sexangulo, &c. Quare hīc propositio vel fieret particularis & in quartā legem peccaret: vel si ea affectio generaliter de figura doceatur, falsa sit & in legem primam peccaret. Hac igitur Lege Priscianus lib. 3. de 12. verbis Aeneidos comparisonis accidens Aduerbio adimit. Accidentia, inquit, Generalia & cōmunia, omnibus
spe-

speciebus dictionis eius, cui accidunt, esse debent. Comparatio autem non omnibus Aduerbijs accidit, quare cōparatio Accidens Aduerbij non est. Quare & in nomine idem (Priscianus) nō recitat inter accidentia nominis vt alij cōparationem, sed cōparatiuum tantū nomen speciem nominis efficit. Est enim adiectiuorum tantū, eorumque non omnium.

Posterius peccatum est cū speciali subiecto attributum generale tribuitur, vt si de homine doceatur, quod sentiat. Hic enim de inferiori superius, & latius dicitur. Sentire enim non solum homini proprium est, sed omni animanti commune est, quod perinde est, ac si quis pumilioni gigātis vestem induere conetur. Hoc ergo peccatum Legis huius proprium est: nam potest præceptum esse catholicum, Homogeneum, & tamen in hoc vitiū incurrere.

*Huius peccati tria exempla sunt apud
Aristotilem.*

I. Si quis doceat lineas rectas non
con-

concurrere. i. paralelas esse.

II. Si quis doceat de angulo equicruro, quod tres angulos duobus rectis æquales habeat.

III. Si quis de numero aut magnitudine seorsim proportionem ἐναλὰξ doceat. In his enim tribus exemplis, generalis affectio speciali subjecto tribuitur. παραλήλις μ. & non solum rectis lineis, sed etiam obliquis conuenit. Quare Euclides qui 3. definitione primi paralelismum de rectis tantum lineis docuit, in hanc legem commisit. Deinde æqualitas trium angulorum cum duobus rectis triangulo in genere & omnibus eius speciebus cōuenit, quod ex hac lege rectè Euclides 32. docuit. Propost. 1. Postremò Analogia illa Logica est, & numero, lineis, solidis, temporis, adeoque omnibus rebus communis est. Quare Euclides in hanc legem commisit, quod etiam lib. 5. in magnitudinib. & li. 7. in numeris seorsim docuerit.

Sed hinc dicat aliquis fortasse, idem
ne est

ne est de singulis speciebus & de toto genere quippiam docere? R. Re ipsa fortasse quidem idem est: doctrinae autem commodo, & compendio accuratior & profectior non est idem. Si quis, inquit Aristotiles de secundo exemplo differens, de qualibet triaguli specie, ut de æquilatere, æquicruo, vario, generalem illam angulorum affectionē doceat, nondū tamen rem totā intelligi, nisi σοφιστικὸν τρόπον: nō dum. n. scit auditor, quōd illa affectio generalis sit & omni triangulo communis quatenus triagulus sit. Deinde pluribus præceptis docetur, quōd vna præceptione doceri posset, & tres fiunt doctrinae speciales pro vna generali, ut pro vna hac propositione omnis triangulus habet tres angulos, duobus rectis æquales, fiunt tres propositiones æquales. Triangulus æquilaterus habet tres angulos duobus rectis æquales. Triangulus æquicrur⁹ habet tres angulos duobus rectis æquales. Triangulus varius habet tres angulos, duobus rectis æquales:

quales: quod irrita tantum repetitio est & Tautologia inanis. Quam etiam Aristotiles lib. 1. de partibus animalium reprehendit. Est enim vitium quod maxime cum artis compendio pugnat, Hæc igitur Aristotelis est de hoc peccato Doctrina. Nos autem, ut magis intelligatur, exempla quædam aliunde repetamus.

In *GRAMMATICAE* Etymologia species & figura per omnes vocum species repetuntur. Cum autem accidentia sunt generalia & vocum omnium communia, adeoque ex hac lege ante vocis divisionem & partes semel tradendæ erant: si ars ea ex hac Lege instituenda erat.

In *GRAMMATICA* etiam Græca Circumflexorum & verborum in *µ* doctrina & paradigmata integrè repeti & exponi solent .i. generalis doctrina in specie repetitur. Quare Cleonardus hac lege usus id vitavit & specialem tantum doctrinam de ijs temporibus, quæ ijs verbis propria sunt, tradidit, ut in
vtrif.

vtrisque præsens & imperfectum propria tempora sunt. Aoristus etiam secundus in verbis in *mi*.

In duabus artibus Dialectica & Rhetorica doctrina Inventionis insigne exemplum hîc suppeditat: nam in vtraque arte pars artis statuitur Inuentio, sed in vtraque magis ferè specialiter quàm generaliter exponitur. Sic in Rhetorica triplex ferè specialis inuentio proponitur pro vna generali. Prima est per Genera causarum. Secunda per status: id est, quæstiones vnius generis iudicialis. Tertia per partes orationis, Exordium, Narrationem, &c. Post has tandem Inuentio quasi generalis à Fabio præsertim exponitur, quæ tamē & ipsa in personas & res deducitur, atque itidem specialiter exponitur. Vnde quatuor fiunt inuentiones speciales pro vna generali.

In *DIALECTICA* itidem specialis Inuentio pro generali plerumque proponitur. Eaque duplex, vna Perfecta, altera Imperfecta.

Per-

Perfecta prima est quaestionum simplicium & conjunctarum. Secunda est quaestionum primum necessariorum, quae ab Aristotele in duobus Post. Analit. traditur. Vnde & haec in praesentia de artibus breuiter & accurate institutendis repetimus.

Secunda verisimilium quae in topicis traditur, sed ea etiam specialiter per quatuor Quaestiones nempe accidentis, generis proprii & definitionis traditur.

Tertia est Sophisticarum, quae in Elenchis ab Aristotele traditur.

Tertia perfecta specialissima est, nempe generum & differentiarum inuentio, quae in Praedicamentis traditur. Quam ideo Arastus, ut scribit Porphyrius Topicis proponebat & τὴν ἀπὸ τῶν γενῶν ἀπὸ τῶν διαφορῶν appellabat.

Imperfecta duae sunt, quarum prior est praedicabilium quinque generis, speciei, differentiae, proprii accidentis. Altera Postpraedicamentorum, ubi quinque tantum loci exponuntur, contrarij,

e trarij,

trarij, prioris, simul, motus & habitus. Hæ igitur speciales sunt in duabus artibus inuentiones.

Si ergo ex hac lege ars altera accuratè & breuiter instituenda ex omnibus istis specialibus inuentionibus generalis vna colligenda erat, eaque generaliter tradenda, sed vsu & exercitatione ad varias quæstiones & materias accommodāda, ita enim ars longa fieret breuissima. Quid enim breuius aut expeditius dici potest quā omnia quæ de re quauis cogitari aut dici omninò possunt aut debēt: ea decem aut duodecim ferè generibus contineri, nempe, causis, effectis, subjectis, adiunctis, dissentaneis, comparatis, nominibus, generibus, speciebus, Diuisione (hic totū pars) definitionibus, testimoniis.

Talem igitur ex hac lege inuentionem descripsit Cicero in Topicis, quā postea causis forensibus & partibus orationis accommodauit. Talem Rodolphus accuratius etiam subduxit, & hunc secutus Petrus Ramus omnium
accu-

accuratissimè & breuissimè tradidit, & qui eū secuti sunt, Freigius, Vessodus, & alij. Ex parte etiā Vellichius & Sturmius. Haftenus igitur inuentionis exemplum fuit.

Sed hīc etiam superior exceptio repeti potest & solet, quod videlicet eadem res seu doctrina seu praeceptio in diuersis artis partibus, alia atque alia ratione tradi & repeti possit. Non dubium est eos qui id faciūt, suas causas & rationes habere: & datur ferè ea libertas magnis ingenijs, vt quemadmodum locupletes patresfamilias in domibus suis aliquid liberius citra reprehensionem instituunt: Ita & doctissimi viri & autores aliquid pro arbitrio suo in artibus tradant, satisque sit rationis illis ita placuisse. Nihilominus tamen non sequitur, quicquid ad rem aliquam intelligendam aliqua ratione est vtile, id statim eo loco vbi vtile est, necessariò tradendum, sed id sequitur à proprio suo loco, vbi semel & primò traditū est, quasi ex solo nativo

usu & memoria repetendum. Doctrina enim. Vt definitio aut diuisio aliqua semel tradita postea ad multa utilis esse potest, vt fons aut puteus vnus ad varios vsus aquam prebere potest, ad potandum, ad coquendum, ad irrigandum, ad aquandum: tamen pro omnibus his vsibus fons vnus est & vno loco manet. Sic priorum partium in arte cognitio semper est ad posteriores intelligendas necessaria, semel tamen traditis est, in posterioribus repeti non est necesse. Sic literarum doctrina ad Syllabarum, ad vocum primum singularium tum conjunctarum descriptionem necessaria, vno tamen eoque primo in Grammatica loco eam exponi satis est, deinceps repeti nihil est necesse.

Sic in Dialectica argumentorum quasi Elementorum doctrina & copia necessaria est, ad dispositionis, Propositionis doctrinam & copiam, satis est tamen semel eam expositam esse, repeti precepta inuentionis, in dispositionis doctrina nihil est necesse.

Postre.

Postremò etsi aliàs id concedatur, tamen in arte breuiter & accuratè instituenda, de qua nunc loquimur id cōcedi non posse. Repetitio enim omnis compendio & breuitati aduersatur, & cum doctrina quæ re ipsa eadem est, quasi diuersa in diuersis partibus repetitur. Ars minus accurata & expedita, magis intricata & obscura fit. Atque hætenus præceptio Reciproca fuit, vnde quasi confectariū sequitur, quod passim Arist. disputat in arte nullum esse accidens, & accidentis nullam esse artem. Quòd omnia in arte sint non tantum necessaria, sed etiam propria. Atq; hæc lex etiam à Platone in Phædro præclarè exposita est, cum Socrates Phædrum de Tautologijs orationis Lysia admonet. Hac ergo lege si ex scriptis Platonis, Aristotilis, Plutarchi, Ciceronis Galeni, & aliorum artes colligerentur, infinitæ repetitiones in iisdem scriptis non reperirentur.

De Præcepto in Genere dictum est,

Quotuplex est? Duplex

Et si enim pro singulis argumentorum generibus distinguere posset, tamen hic duplex tantum faciamus, nempe Diuisiuium & compositiuium. De utroque Plato multum præclare in Sophista, Politico, Philebo & Phædro tradidit. Vnde ea Galenus lib. 9. de dogmatibus Hippocratis & Platonis repetit. Hæc igitur duo sunt artis omnis tradendæ instrumenta, de quibus ubi pauca dixerimus, de præcepto dicendi finis erit.

Quid est Diuisiuium?

Est subiecti quasi totius aut generis in partes aut species distributio. Appellatur distributio, partitio seu diuisio. Hoc quasi ex uno plura facit, de quo præcepto, Plato in ciuili sic ait: Quod qui rectè diuidere nequeant, similes sint coquorum insulforum, qui carnes confringant quas scienter secare debuerant.

In

In quot partes distributio fieri debet?

Diuisio ſēper in partes & ſpecies quā
potest fieri pauciſſimas, fieri debet. At-
que adeo de ſententia Platonis, ſi po-
teſt, ſemper in duas tantū. Sic enim
hospes Zeno in ciuili loquitur: Noſti,
inquit, Socrates, quā difficile ſit bifa-
riam diuidere. Membratim itaque in-
ſtar victimæ diuidamus, quoniam bifa-
riam non poſſumus. Oportet autem
in quam proximum fieri poteſt nume-
rum ſemper diuidere. Ac proinde cū
fieri poteſt διχοτομεῖν. i. in duas partes ſe-
care. Ea enim diuiſio breuiſſima eſt &
ad memoriam facillima. Vnde Cicero
de oratore: Partes, inquit, in diuidēdo
definitæ eſſe debent, non ſolū numero
ſed etiam paucitate. Ad Herenn. vltra
tres eſſe non debent. Et Fab. li. 4. ca. 5.
Certus eſt, inquit, diuiſionis modus, &
vitanda eſt maximè concifa nimium &
velut articuloſa partitio, in qua multa
nō mēbra, ſed fruſta, nec tam plura quā
minora ſunt. Ea enim in eandem inci-
dit obſcuritatem, contra quam parti-

tio inuenta est. Seneca etiam Epistola 90. Quicquid, inquit, in maius creuit, facilius agnoscitur si discessit in partes, quæ partes innumerabiles & paruæ esse non debent, idem. n. vitij habet nimia quod nulla diuisio, simile. n. cōfuso est, quicquid in puluerem vsq; sectum est.

Quid est compositiuum?

Est in quo prædicatum nō distribuit subiectum, sed tantum describit & definit.

Quod est adiunctum præcepti compositiuum?

Est exemplum. Singula autem præcepta exemplis copiose illustrata singuli ferè loci communes esse possunt. In arte verò tradenda vnum aut alterum illustre exemplum præcepto cuius satis est.

Quid est Exemplum?

Est argumentum speciale generali præcepto adiunctum. Seneca ad Martiam de cōsolatione: Scio, inquit, à præceptis incipere omnes qui monere aliquem volunt & in exemplis desinere.

Quis

Quis est exempli ad præceptum usus?

Exemplum præceptum ipsum, quod mente percipitur quasi oculis subiicit. Itaque præcepto & fidem conciliat & lucem affert & venustatem. Vt enim vniuersalia ex specialibus orta primum sunt, ita ex iisdem & fidem & lucem & gratiam, cum opus est, accipiunt. Vtq; artes ab exemplis natae sunt: ita extinctae aut corruptae renouari aut repurgari sine exemplis illustribus nullo modo possunt. Hinc sunt magna apud auctores exemplorum Encomia. Plato in Theæteto exempla sponsores & prædes rationis seu præcepti appellat, quod ab ipsis quasi pro præceptis fidei iussum persoluatur. Quare Aristotiles 2. cap. 8. Topic. ad perspicuitatem doctrinae, inquit: Exempla & similia tenenda sunt. Plutarchus in libello de virtutibus mulierum: Exemplorum, inquit, ea est natura, ut persuadendo simul oblectent, Et præceptis exempla addere est, quasi Musis miscere gratias, pulcherrimo, ut ait Euripides, coniugio.

c s

Exem-

Exemplum igitur ad præcepti fidem, lucem, iucunditatem utile est & necessarium. Atque exēpla ipsa præcipuē sunt artis cuiusque illecebræ, quibus auditor & lector detinendus est.

*Qualia igitur exempla præcepti
esse debent?*

In genere exempla familiaria & illustra esse debent, unde res faciliè intelligi possit, ut ait Arist. 2. ca. 8. topic. Exempla quidam alia Viua sunt & naturalia: alia artificialia. In exemplis viuis experientia ipsa mater artis & exercitatio filia artis propriè versantur. Quare qui viua exempla statim monstrare potest, is efficacissimè docet, sed quia id semper fieri multis de causis nō potest, ad exempla artificialia ficta & picta decurrendum est. Hæc autem pro partibus Philosophiæ nonnihil variant.

*Quæ igitur & qualia Logica
exempla esse debent?*

Debent ex optimis sermonis & rationis artificibus in primis sumi: quales sunt Oratores & Poætæ, tum etiam
ex alijs

ex alijs, Theologis, Iureconsultis, &c.

*Quæ & qualia exempla Physica
esse debent?*

Ea rebus naturalibus quantum fieri potest, similia esse debent. Sic numerorū exēpla in Arithmetica suis notis præceptis subiicienda sunt, sic sonorum in Musica. In Geometria & Physica, rerū ipsarum quasi imagines pro exemplis sunt & esse debent. Sic magnitudines ipsæ in Geometria pinguntur. In Physica specialiter dicta res itidem ipsæ aut viuæ, aut pictæ aut fictæ præceptorum exempla fiūt. Vt Astra, meteora, metalla, gemmæ, plantæ, aues, pisces, bestię, homo, hominis partes, tum terræ, regiones, montes syluæ, flumina, maria, portus, vrbes, & alia eiusmodi, quo spectat globi & mappæ & Machinæ variæ.

*Quæ & qualia exempla Ethica
esse debent?*

Debent esse illustria exempla virtutum & vitiorum, ex historia rerum gestarum sacra & profana, & viris illustribus. Item Poëtis heroicis, Tragicis & comi-

comici, tum alijs si quis quid dignum conferre posset. Seneca Epist. 96. Proderit, inquit, non tantum quales esse soleant boni viri dicere, formamque eorum & lineamenta deducere, sed quales etiam fuerint, narrare & exponere: id est, preceptis virtutum historica exempla adiungere. Atque hæc de prima huius doctrinæ parte. Sequitur Methodus.

DE METHODO.

Quid est Methodus?

Methodus est præceptionum dispositio. Plato ἀναγωγὴν λογιστικὴν in Phædro appellat. i. necessitatem scriptoriam, & alias οἰκονομία dicitur. Cicero viam & rationem & artem etiam. i. de Orat. vocat. Fabius breue compendium vertit. Vox enim Methodi, ἀμετά & ὁδὸς facta est, quasi τὸ μετὰ ὁδὸν. id est, quod via progreditur certa.

Vox autem Methodi ὁμόνυμος & πο-
λύσημος est, alias enim generaliter etiā
de ma-

de materia artis dicitur, & quoduis argumentum atque doctrinam quamuis significat, adeoque tam latè patet quàm ars aut scientia. Sic apud Platonem in Phædro & 7. de Repub. sæpè vsurpatur. Sic apud Aristo. 2. Analyt. prior. ca. 15. Omnis probatio, inquit, in quavis Methodo tribus tantum figuris fit (f. Syllogismorum) & Ethic. 1. ca. 1. Omnis ars & omnis methodus bonum aliquod desiderat, & Physi. 1. ca. 1. in omni methodo cuius sunt principia, &c.

Ex hac autem generali significatione ad Dialecticam priuatim vox hæc traducitur, & docendi rationem: id est, inuentionem & dispositionem quam profitetur Dialectica significat. Sic 7. de Repub. μέθοδος ἀλεκτική Platoni dicitur. Atque sic hac voce vsi sunt, qui multas & particulares methodos faciunt, quibus præcepta inuentionis & dispositionis Dialectica præcipuè reperiunt. Atque hoc sensu etiam definitio & diuisio methodi dicuntur, seu definitiua & diuisiua Methodus.

Spe-

Spécialissimè autem & propriissimè
 methodus de artis tātum forma: id est,
 materiæ doctrinæ & argumenti cuius-
 cunque ordine & dispositione accipi-
 tur: qua præceptiones certis locis,
 quasi milites in acie disponūtur, Quo-
 modo nos in præsentia hoc vocabulū
 accipiemus & vsurpabimus. Atque de
 hoc Methodo Plato in Phædro ait etiā
 atq; etiā circūspiciendum esse, quæ via
 breuissima sit, ne longiorem ingredia-
 mur, cū breui & plana incedere liceat.
 — Atque hanc ibidem vinculum artis
 & doctrinæ appellat & ipsum *ῥησιλόν*.
 Atque hæc dispositio similis est ciuita-
 tis in regiones, vicos & domicilia distri-
 butio: in qua, vt Platoni placet, sacer-
 dotibus, ad templa, Iudicibus ad fora,
 militibus ad muros, mercatoribus &
 opificibus in reliquis vrbis, regioni-
 bus, loca & domicilia tribuuntur.

*Quæ est igitur Methodus artis breuiter
 & accuratè instituenda?*

Est præceptionum dispositio, à ge-
 nera-

neralibus ad specialia progrediens. Ut enim inuentio præceptionum à specialibus, singularibus & sensibilibus originem trahit: Ita Inuentarum præceptionum dispositio artificiosa à generalibus ad specialia & singularia contra progreditur.

Methodus igitur est quasi quædam rerum descriptio & κατὰ γένος per generalissima, subalterna & specialissima & singulæ artes singulæ rerum κατὰ γένος & prædicamenta integra & perfecta sunt, quarum particulæ tantū, & quasi lineamenta in prædicamentis Dialecticis sunt, adeoque tota Philosophia nihil est aliud quàm naturæ & rerum omnium naturalium generalium & specialiū pictura & descriptio & prædicamentum vnum generale.

Quid est Generale & speciale?

Est quod in pluribus est, seu quod pluribus commune est: Speciale contra (quod in paucioribus commune est) Generale autem, vniuersale totū, commune, γενικὸν καὶ πᾶσι ὅλοις κοινόν. Item

spec.

speciale, singulare, proprium, particulare, *εἰδικόν, κατὰ ἕκαστον, ἰδίον, κατὰ μέρος* hinc pro eodem erunt.

Hac ergo ratione generalia sunt causa, causatis, efficiens, effectis, materia, materiatis, forma, formatis, finis, finitis seu medijs.

Secundo subiectum adiunctis (scilicet communius est) ut homo rationi & sermoni.

Tertio, totum partibus, ut finis & forma generale est, ut homo animo & corpori, domus lignis & lapidibus. Dialectica inuentioni & dispositioni.

Quarto genus speciebus, ut animal bestiae & homini.

Quinto, Generalium affectiones (adiuncta) specialium affectionibus generales sunt, ut animalis adiuncta vivere, mori, sentire, esurire, sitire, comedere, bibere, dormire, vigilare, sperare, moueri: generalia sunt, ad affectiones hominis proprias, ut cogitare, ratiocinari, numerare, loqui, canere, videre, &c.

Sexto,

Sextò. Partium & specierum, etsi eę
 natura simul sunt, tamē ea generalior
 est, quę ad alteram collata magis caus-
 sę, pręsertim materię & quasi subje-
 cti, rationem habet: adeo quę rudior,
 simplicior, & imperfectior est, & alteri
 quasi inest, vt caro ad manum & pedē.
 Elementum ad corpus compositum.
 Litera ad Syllabam. Etymologia ad
 Syntaxin. Argumentum ad Proposi-
 tionem. Inuentio ad dispositionem:
 punctum ad lineam: linea ad superfi-
 ciem, &c. Sic lineę affectio rectitudo
 generalior est superficiēi affectione,
 nempe planitie, vt ait Aristo. 1. 1. ca. 4.
 Metaphys.

Et sic Aristotiles ipse Phy. 3. ca. 1. de
 loco, inquit, inani vacuo & tēpore pri-
 mū dicendum est, quòd hęc omni-
 bus communia sint & omnibus vni-
 uersalia, vbi cōmune & vniuersale pro
 eodem accipit. Sic de partibus ani-
 malium li. 1. ca. 4. Vniuersalia, inquit,
 communia sunt, quę enim in pluri-
 bus insunt, ea vniuersa appellamus.

f Sic

Sic etiam Galenus de constitutione artis medicæ locutus est: Communissimus, inquit, & generalissimus curationis morborum scopus est contrarietas: ut ab Hippocrate dictum est. Et contraria contrariorum remedia *κατὰ μέθεξιν* dē: id est, particulatim particularia contraria, ut calido morbo, frigidum remedium, & lib. 2. de methodo medendi: Asini, inquit, norunt tum hominem tum bouem. Præterea hunc hominem & hunc bouē, itidem etiam viā norunt & absolutè & hanc viā: duplicē ergo cognitionem asini habent: communium specierum alteram, priuatarum alteram. In summa, siue vnā speciem appellare commune illud velis, siue genus siue communitatem, si illius quam ipse nunc interpretor notionem custodias, de nominibus contendis, rem tamen mutare nō poteris.

Cur methodus à Generalibus ad specialia proficisci debet?

Primò, quemadmodum generalia
specia-

specialium causæ sunt, sic exempli
 causa animal bestię & hominis caus-
 sas continet: in animali enim est sub-
 stantia corporea, quæ materia est ad
 species, bestiam & hominem commu-
 niter pertinens: tum facultas vitæ &
 sensus, quæ forma item communiter
 ad species bestiam & hominem spe-
 ctat. Sic pars, vt diximus, rudior partis
 politioris & perfectioris materiam cō-
 tinet. Sic omnino quicquid alteri ge-
 nerale est, id ei etiam causa est. Deni-
 que generalia omnia aut causæ sunt
 ipsæ, aut causarum symbola & notæ,
 vt Aristotiles 24. ca. 1. Post. $\tauὸ \gammaὰρ \kappa α \theta \acute{o} \lambda \omicron \nu$,
 inquit, $\pi \acute{\rho} \omicron \tau \omicron \nu \delta \eta \delta \acute{o} \tau \iota \tauὸ \alpha \nu \acute{\iota} \sigma \tau \omicron \nu$. i. vniuersa-
 le est honorabile, quia declarat caus-
 sam. Atq; inde ad laudes sunt ista. Ge-
 nerale præstare speciali, quia sit $\alpha \nu \acute{\iota} \sigma \tau \omicron \nu$
 $\& \delta \epsilon \iota \kappa \alpha \delta \epsilon \tau \epsilon \rho \omicron \nu$: id est, magis & caus-
 sæ & principio simile. Ideoque $\pi \alpha \nu \eta$
 $\mu \omicron \nu \kappa \acute{\iota} \omega \tau \epsilon \rho \omicron \nu$: id est, ad scientiam traden-
 dam aptius & efficacius. Scire enim, vt
 ait Aristotiles, est rem per causas co-
 gnoscere. Quare sciētia à generalibus

tanquam caussis ad specialia tāquam effecta proficisci debet.

Generalia, vt caussæ sunt, ita etiam absoluta notione priora & notiora sunt ipsis specialibus. Intelligi enim possunt per se sine specialibus. Sic animal notius est quàm Elephas aut Psittacus. Sic naus partibus suis omnibus prior & notior est. Sic contrā pars materialis notior est quàm materiata, vt lignum in naui notius & prius est quàm carina, malus, puppis, prora, &c. Sic docet Aristoteles in Categorijs ca. de modis prioris. Item 1. Post. 2. ca. Itē Top. 6. cap. 2. vbi rectè admonet vniuersalia & Generalia simpliciter & absolute quidem notiora, sed nō omnibus, non pueris, non rudibus, atque imperitis adhuc.

His enim sensibilia sunt notiora, sed tantum *ἡ διαχειρένοισ τὴν ἀγνοίαν*: id est, ijs qui mente & iudicio benè affecti sunt: id est, maturi & exercitati satis, vt absolute salubre non ægrotis, sed bene corpore affectis salubre est. Sic
Meta-

Metaphysi. 3. ca. I. *Ἐκ τῶν λόγων*: id est, quod
 vniuersale est inquit rationis iudicio
 seu κατὰ λόγον notum, quod particulare
 autem id sensus iudicio. Ratio enim v-
 niuersale agnoscit, sensus particulare.
 Itaque in doctrinæ Methodo genera-
 lia & vniuersalia vt notiora & priora
 primo loco collocari debent: vt enim
 specialium causas cōtinent, ita etiam
 lumen quoddam specialibus cogno-
 scendis præbent, & gradum ad eorum
 cognitionem faciūt. Cumque doctri-
 næ ordo totus est mentis & rationis,
 non sensuum, experientiæ autem or-
 do à sensibus ad rationem progredia-
 tur. Ita doctrinæ ordo ab vniuersali-
 bus ad specialia proficisci debet, vt su-
 præ etiam diximus, vtq; summæ Arith-
 meticæ singulorum calculorum addi-
 tione ab imis lineis ad summas facta
 nascuntur. Sed contrà à summa linea
 ad infimam scribuntur & proferuntur:
 Ita præcepta à sensibus & singularibus
 nata, à ratione & vniuersalibus initio
 facto alijs traduntur & docentur.

Tertia quæ simpliciora & pauciora sunt & propius ad unitatē accedūt, ea etiā priora in arte esse debēt. Vt enim in numero vnū natura prius est duobus, ita quod simplex & vniusmodi est, prius est, eò quòd varium & multiplex est. Vnde Galenus: Primi, inquit, & simplices morbi methodi medendi velut *συχέα* sunt: non enim refert primos an simplices dixeris, quādo quod primum est, simplex est, & quod simplex est, primum est: ideoque etiam *συχείωδες*: id est, elementare. Generalia autē semper sunt simpliciora & pauciora quā specialia, & quò generaliores sūt res, notiones, voces, eò sunt pauciores, & in quoque genere, quod generalissimum est, vnicum est, quæ specialissima innumera & sæpè infinita in rebus caducis. Vnde Arist. Metaphy. 4. cap. 3. Itaque, inquit, quod parum est & ad multa vtile, simplex & Indiuiduū elementū dicitur. Ex quo factum est vt maximè vniuersalia *συχέα* sint, propterea quod vnū quodq; eorū cū vnū sit & sim.

& simplex in nos utile reperiatur. Generale igitur cum sit simplex & vniufmodi, meritò prius in arte esse debet, vt caput in corpore animantis. Hinc enim & ars ipsa breuis & compendiosa fit.

Quarta, nisi à generalibus Methodus proficiscatur, duo incōmoda accidunt arti admodum aduersa. Primū enim ignota per ignota tradēda sunt. Vt si in Grammatica à Syntaxi initium docendi fiat, necesse est regulas ex ignotis fundamentis tradi. Nam sine perpetua partium orationis, nominis, verbi substantiui, adiectiui earumque accidentiū, numeri, generis, casus, &c. mentione regulæ ipsæ tradi nullo modo possunt. Hæc tamen adhuc ignota sunt, vt quæ nondum descripta & explicata sunt. Sic si secundo ad Etymologiam descendatur, & hîc primū de partibus indeclinabilibus, cōiunctione, aduerbio, &c. tū declinabilib. Verbo, Nomine, &c. Postremò de vocū partibus Syllaba & litera dicatur sæpè

per ea quæ nondū explicata sunt, priora erunt explicanda. Quare hoc ordine ignota per ignota explicātur, quod cū doctrinæ ratione prorsus pugnat. Deinde si vbique ad singulas regulas speciales fundamētōrū explicatio inculcāda est, alterū accidit vitiū nō minus à compendio alienum, nempe eiusdem doctrinæ frequens repetitio & Tautologia, vt docet Aristotiles lib. 1. cap. 4. de partibus animalium, adeoq; præceptum de præceptione reciproca violatur.

Deinde si quis ad Regulas Syntaxis, primo loco traditas, intelligendas, statim singulis regulis adiūgat definitiones, partium orationis & accidētium, quorum illic fit mentio: iam alterum incommodum accidet, compendio artis prorsus cōtrarium, nempe repetitio eiusdem doctrinæ in eadem arte & ταυτολογία, vt si exempli causa exposita regula Syntaxeos *Nomen & Verbum numero & persona cōuenire*: ad eam intelligendam statim subijciatur: *Nomen*

mē autem est pars orationis cum Genere, numero & casu. Verbum autem est pars orationis cum numero, tempore & persona. Numerus autem est accidens vocum quo res vna aut plures significantur. Persona autem est mei, tui, ipsius significatio. Sine omnibus definitionibus, earumque exēplis regula illa nullo intelligi aut explicari potest. Hac ergo ratione doctrina singularum vocum necessariò inculcāda esset, quæ deinceps rursus in Etymologia: id est, singularum vocum doctrina ordinaria ex professo est repetēda. Quare hīc necessariò tautologiam existere.

Atque idem in Dialectica usu veniret, si initium fieret à parte speciali, nēpe iudicio seu dispositione methodi aut Syllogismi, atque inde ad dispositionem propositionum, & postremò in inuētionem: id est, terminorum seu argumentorum simplicium, vt generis, speciei, definitionis, diuisionis etiā ordo desinat. Sic in Arithmetica si à

f s regulis

regulis societatis & allegationis ad regulam proportionum, inde ad species numerorum simplices, ordo progrediatur. Sic in Geometria, si à solido ad superficiē, eā ad lineā, à lineā ad pūctū descendatur. Atque idem omnino in omni arte, si à specialibus initium fiat, cōtinget, vt vel ignota per ignota tradātur, vel παντολογία non necessariò cōmittatur: quorū prius perspicuitati doctrinæ alterum breuitati aduersatur.

Hæ igitur quatuor causæ & rationes sunt cur à generibus ad specialia in arte breui & accurata sit progrediendū, quod ea & causæ sint specialiū & ipsis notiora, priora, & simpliciora, & quod ex ὑπερολογία vel obscuritas Doctrinæ vel repetitio & prolixitas non necessariò existat.

Generale itaque omne prius, speciale posterius esse debet: itaq; & collectiuum præceptiuum, distributiuo prius est. Illud enim totius & generis est, hoc partium & specierum, tum distributio in partes prior est distribu-
tione

tionem in species. Pars. n. specie generalior est, ut litera & syllaba partes vocis generaliores sunt, ac proinde priores speciebus vocis Nomine, Verbo, &c. Et termini seu argumenta & Propositiones partes Syllogismi generaliores sunt, ac proinde etiam priores in arte speciebus Syllogismi. Sic partes hominis similes & dissimiles, animus & corpus generaliores partes sunt ac proinde priores in docendo quam hominis species, nempe Gallus, Germanus, Danus, Hispanus.

Utrūque autē & collectivū & distributivum præceptum, quod est generalius, eò semper prius in arte esse debet.

Primo omnium artis cuiusque totius generalis & communis siue definitio siue descriptio esse debet. Hæc. n. inter omnia artis præcepta generalissima est & quasi Prædicamenti genus summū, cui descriptioni addendū aut subiungendū est argumentum omni arti generale quod ad eam rectius intelligendā aut illustrandam faciat, ut sunt causa efficiens, materia, forma, finis, subiectum, adiuturum,

ctum, simile, dissimile, &c. Hæc enim
 omnia vni generi artis docendo & il-
 lustrando communia argumēta sunt,
 vulgò *περλεγόμενα* dicta. Hoc itaque
 præceptum, quasi caput est aut prima
 futuræ imaginis delineatio: sic enim
 pictor imaginem picturus primò om-
 nium, eius rudem quandam Idæam:
 (id est, imaginem) & extremis tantum
 lineis comprehēsam, in qua omnium
 partium situs & *σμετερία* est, animo &
 manu informat. Arist. 1. Eth. cap. 7. hoc
 vocat *ὑποτίπωση καὶ περιγραφεῖν & τύπω*
παραλαβεῖν. Hæc autem artis descriptio-
 nem, nisi primùm vel animo & cogi-
 tatione artifex concipiat, vel verbis
 etiam exprimat, nunquam ad cætera
 progredi poterit: nec ordo vllus nisi in
 toto & ex toto inueniri & cōstitui po-
 test. Quare totius artis descriptio me-
 ritò primum locum occupare debet.
 Hæc communem & generalem de-
 signationem artis & communium ar-
 gumētorum finis, subiecti, &c. seque-
 tur distributio artis, aut subiecti artis,
 aut

aut finis artis, in summa membra, aut species summas, aut ea quæ fini proxima sunt. Et hæc distinctio si multiplex fuerit, præcedet distributio in partes, sequetur in species.

Tertiò hæ partes & species eodem ordine quo præpositæ sunt generalibus definitionibus & diuisionibus perpetuo ordine tractandæ sunt. Atque hoc est iam quasi *ἀναγκαστικὴ* pictorum, qua singula membra & tota imago vis coloribus paulatim exprimitur & perficitur.

Postremò partes ipsæ & species si longa inter ipsas explicatio intersit, transitionibus quibus admouetur quid dictum sit & quid deinceps dicendum sit, colligendæ sunt. Transitiones enim & præceptionum vincula & memoriæ lumina & gradus sunt. Atque hoc est quasi colorum in pictura *ἀρμυγή*: (id est, commissura) hæc igitur artis totius perfectio & quasi expressa effigies est.

In hac autem artis descriptione, si quid generale & vniuersale artificem
feful-

fefellit, & nō satis apto loco sit positū,
id quasi loco deiectū, mox artis cōpē-
diū turbabit & in plura loca se diffun-
det, ac bis terūe specialiter repetetur,
atq; ipsa repetitione se prodet. Quare
artifex breuitatis & cōpēdij studiosus,
id præceptum generale, eo vsq; in an-
teriora promouebit, donec locum sa-
tis amplum & generalem reperiāt, vbi
semel omninō pro dignitate sua col-
locari possit.

Atque hætenus definitio Methodi,
cuiusque explicatio fuit: eam ergo nūc
vno aut altero exēplo illustrabimus.

Primum exemplum ex arte

Grammatica.

SI Grammatica ergo hac lege breui-
ter & accuratē instituenda esset, pri-
mum omnium Grāmaticæ definitio,
finis item & officij atque subiecti desi-
gnatio primo loco collocanda foret.

Vt, *Grammatica est ars bene loquendi.*
Eius finis est benè loquendi facultas.

Subiectum est oratio pura. Huic defi-
nitioni & designationi adiungēda es-
set

set Grammaticæ partitio in summa membra, eaque secundo loco collocanda. Grammaticæ partes sunt duæ, Etymologia & Syntaxis. Tertiò Etymologiæ definitio collocanda erit.

Etymologia est ars vocum singularum seu pars Grammaticæ de vocibus singularis. Quartò Etymologiæ subiectum nempe vox distribuenda erit, eaque quarto loco collocanda, vt Etymologia alia est partium vocis, nempe literæ & syllabæ: vel specierum vocis, nempe declinabilium, aut indeclinabilium: vel si pro Etymologiæ diuisione subiectū artis vox distribuatur, Distributio sic erit. Vox vel in partes vel in species diuiditur. Partes vocis sunt litera & syllaba. Species autem vocis sunt vox numeri aut sine numero, aut declinabilis aut indeclinabilis. Hæc tum partes & species ordine omnes definiendæ, diuidendæ, & exemplis illustrandæ sunt, eo ordine quo propositæ sunt, & exitus earum transitionib. colligendi. Atque ita Etymologia tota ab-

ta absoluenda erit, idemque in Syntaxi faciendum est. Sicque ars Grammatica breuissimè constituta erit.

Iam verò fieri potest ut in hac Grammaticæ descriptione generale aliquod artificem fugerit, & pro speciali acceptum fuerit, ac proinde inferiori loco quàm par erit, collocatū & inde repetitū, ut exempli causa. Accidētia vocū species & figura, quæ in cōpēdio Donati, ut & apud alios Grāmaticos per singulas vocū species repetūtur. Hic artifex cū speciem & Figuram accidētia generalia & communia omnium vocū speciebus à se specialiter & sæpius exposita esse videt, à via aberrasse se intelligit. Quare ut erratum corrigat, speciem & figuram eo usque in anteriorem & superiorem locum promouebit, donec amplo satis loco generaliter & simul statui posset. Qui locus in Grammatica pro his duobus accidētibus erit ante vocum distributionem in species, seu ut vulgo dicitur, Partes orationes. Itaque post vocis partes litteram

teram & syllabā expositas, & ante species Nomē & Verbū exponendas, species & figura quasi generalia vocis accidētia collocāda forēt & semel explicāda. Atq; ita artem Grāmaticam, si in cæteris nihil erratum est, breuiter & accuratē institutam artifex habebit.

Secundum ex Dialectica.

Eodem modo si Dialectica breuissimè & accuratissimè ad discendi & vtendi facilitatem ex copiosis & iustis Dialecticorum commentariis colligēda ex hac lege disponenda foret. Primum omnium Dialecticæ definitio, cum artis eius argumentis vniuersalibus esset collocanda.

Dialectica est ars benè differendi. Eius finis & officiū est bene differere. Differere autem hīc generaliter significat non solum disputare, cōfutare, refutare, nec solum docere. Sed omninò ratiocinari secū, & cogitare de re quauis. Cuius ratiocinationis vsus deinde in verbis & sermone ad alios se profert, idque in loquendo, dicendo, declarando, docendo, concionando, scribēdo, interpretādo, idq; in omni arte,

g ora-

oratione, historia, Epistola, carmine.

Subiectum artis est *Ens* & non *Ens*: id est, res omnis de qua affirmatiuè aut negatiuè aliquid differi possit: unde ars ipsa est quasi transcendens, aut transcendentis, vt vocant, ars.

Post hanc generalem definitionem & descriptionem ex generalibus argumentis duobus sine & subiecto, Diuisio artis in partes & summa membra statuenda esset.

Dialectica partes sũt duæ, *τοπικὴ* & *κρίτικὴ* seu *τακτικὴ* seu inuentio & Iudicium seu dispositio. Atq; hĩc inuentio, quoniam generalior est dispositione, eiusque partibus omnibus cõmunis primo loco collocanda est, eaque primũ definienda & argumentis generalibus illustranda si opus sit.

Inuentio seu *τοπικὴ* est pars artis de argumentis inueniẽdis. Subiectum seu materia eius est locus seu argumentum. Locus autem est sedes: id est, genus argumenti. Argumentum autem est *Ens* seu res quę de alio quouis *Ente* autre cogitari aut dici potest: quoque (scilicet *ente*) res seu ens proposita, argui: id est,

est, doceri aut probari, aut quouis modo tractari queat. Finis τοπικῆς seu inuentionis est eiusmodi argumenta inuenire, excogitare, ex artibus & fontibus rerum ipsarum colligere, & in proutu cum opus est habere. Quæ inuentio sine artis & rei cognitione, de qua dicendum est, nulla esse potest. Vnde & Aristotiles ἀπορίαν: id est, rerum copiam & ἐκλογὴν: id est, delectum seu collectionem ex singulis artibus & autoribus singulis, hanc inuentionem vocat.

Vt autem Dialectica tota omni questionis simplici & coniunctæ communis est: ita etiam inuentio omni questionis simplici & coniunctæ, veræ & falsæ, necessariæ & verisimili communis est. Ita enim omnis inuentio ex simplicibus & coniunctis oritur.

Post hæc Inuentionis definitionem & axiomata generalia partitio eius in argumentorum species subijcienda foret: nam perinde est siue hic τοπικῶς seu inuentionem seu τόπον seu argumentum diuidatur, eodem enim res redit: nam & ars seu pars artis & subiectum

eius speciale reciproca sunt. Locus igitur seu argumentū aliud primū est, aliud ex primo ortum seu secundarium.

Primum est vel causa ut efficiens, materia, forma, finis, vel effectus, vel subiectum vel adiunctum, vel dissentaneum vel comparatum. Secundariū est vel nomen ut coniugata & notatio. Vel est genus aut species (quæ specialis generū & specierum descriptio in prædicamentis tradita, si vspiciā in arte locū habeat, huc referēda esset (vel est diuisio, vel definitio, vel testimonium.

Atque ad hæc argumentorum genera, locos, titulos, capita aggregandū & reuocandū esset, Quicquid est Generale & vniuersale his ipsis: vnde ex prædicabilibus, ex prædicamentis, postprædicamentis, Definitionis doctrina, Diuisionis methodo, simplicium questionum, propositionum appositione, argumentationum speciebus, Inductione, Exemplo Sorite: Postremò ex locis personarū & rerū vna & simplex doctrina argumentorum conficitur.

His itaque ordine tractatis definiendo & diuidendo. Vsuque singulorum
exem

exemplis ostenso ars & pars inueniēdi breuiter & accuratè absoluta effct, unde & ad alteram partem trāseundum, eaque primū definienda.

Iudicium seu dispositio est pars artis de Argumentis inuentis disponendis ad rectè iudicandū: certa enim dispositione, seu compositione, seu conjunctione, seu connexionē argumentorum vnumquodque iudicatur, tum distributio subiungenda est.

Iudicatio seu *dispositio* duplex est. νοῦτι-
κή & ἀπονοῦτική. Νοῦτική est qua argumen-
tum de argumento enunciatur: id est,
duorum tantū argumentorum in-
ter se conjunctione, & dicitur Propo-
sitio, axioma, enunciatur, pronūcia-
tum, &c. Vt si dicam, Ignis vrit, Ignis
est calidus, ignis non est aqua, vbique
duorum argumentorum conjunctione
est, in primo causæ & effecti. In secun-
do subiecti & adiuncti. In tertio dissen-
tanci cum dissentaneo. Diuisio iudi-
cationis, dispositionis seu propositio-
nis fieri debet in partes nempe ante-
cedentem & consequentem seu sub-
iectum & prædicatum. Inde in species

ut in Propositionē verā & falsam. Hic, enim primū est, & antiquissimū veritatis omnis iudiciū & fundamētū est, veritatē simplicē & cōiunctā, seu categoricā & hypotheticā cōtinens, &c.

Absoluta propositionis doctrina iudicatio & dispositio. *Ἀπορίκη* eodem modo tractanda esset, ac primum definienda, tum diuidenda. Iudicatio seu dispositio est plurium seu argumentorum seu propositionum in se dispositio. Estque duplex: Syllogismi & Methodi. Quæ partes eodem deinde ordine definiendæ, diuidendæ exemplis illustrandæ essent donec ars tota absolueretur. Quæ ita instituta longè breuissima & accuratissima foret, adeoque ad discendum & vtendum longè facillima.

Denique hanc viam omnes artes & artifices sibi proposuerunt, & si non per omnia semper secuti sunt. Atque hætenus præceptum Methodicum, cum exemplis duobus fuit, nūc id testimonijs paucis Platonis in primis atque Aristotelis illustrabimus, atque ita finis præsentis methodi erit.

Pla.

Platonis testimonium primum ex Philebo.

PRIMUM ergo Plato in Philebo hanc methodū docuit & magnificè prædicauit. Cū enim ibi quæstio proposita esset, vtrum voluptas sapiētiæ præstaret an contrā, vt ea quæstio decidi posset primum omnium Socrates naturam sapientiæ & voluptatis cognoscēdam esse ait: quod qua ratione fiat, Socrates ita Protarcho exponit: Nulla, inquit, via præstātior est nec esse potest quā illa cuius semper amator & studiosus fui, illa tamen me subinde fugit ac destituit: Protarchus: quēnam illa est? dic modò Socrates. Ea nimirum quam explicare & docere non est quidem admodū difficile, ad vsum autem reuocare, longè omniū difficillimum. Quæcūq; enim res inuentæ vnquam sunt & artibus comprehenduntur, eæ hac via & ratione tractantur & explicantur. Attende quæso quam viam dicam. *PRO.* Dic tantū. *SOC.* Deorum quidem illa est ad homines donum, vt mihi quidem videtur, opera Promethei cum igne quodam clarissimo delatum. Atque hætenus legis

seu præcepti pro æmiū fuit & laudatio à difficultate, vtilitate, & autore Deo. Sequitur lex ipsa. *S O C.* Hoc igitur quasi oraculum maiores nostri nobis præstātiores, Dijsque propius habitātes nobis tradiderunt. Omnes res quę semper esse dicuntur ex vno & multis constare, deinde finem & infinitatem in sese cōtinere. Ac proinde in re omni primū vnam Idæam seorsim quærendam esse. Quæ cū in re fit, etiam inueniri potest. Secundū tum vna inuenta post vnam illam duas idæas quærendas aut confirmandas esse, aut si duas habere nequeamus tres, aut alium aliquem numerum. Tertium, his inuentis earum singulę rursū eodem modo considerandæ & tractandæ sunt, vnius & multorum consideratione, donec constiterit de eo quod primum propositum est, non solum id vnum & multa seu finita & infinita esse, sed etiam quod omninò sit.

Infiniti autem Idæam: (id est, infimarum specierum enumerationem) non prius ad multitudinem adhibendam, quàm omnē ipsius numerū q̄ est inter
infini-

infinitū & vnū animo perlustraueris.

Cū verò ad infinitum ventum est, tum verò fas est, imò necesse est, vt vnumquodque in infinitum abeūtium prætermittas atque valere sinas. Hæc lex est quam repetitione dignitatis cōcludit. Hæc igitur viam, inquit, Dī nobis tradiderunt, qua res omnes considerem⁹, discamus & alios vicissim doceamus. Legi deinde ἀπαγωγὴν quandā addit Socrates, qua legis violatores reprehendit & Sophistas appellat: artifices autē veros Dialecticos. Qui verò, inquit, nūc homines sapientes habentur, vnum quidem temerè fortè, multa verò aut citius aut tardius quàm docent, faciūt. Post vnum enim statim infinita subiiciūt: media autem effugiunt. Atque ipsos his: (id est, vno & multis) Differunt Dialectica & ἐξ-στη. i. litigiosa seu Sophistica differendi ratio. Hactenus igitur primū testimonium & præceptū Platonis de Methodo fuit Epilogo & proœmio auctum, quo præcepto & testimonio methodus à generalibus ad specialia exercetur, vt sola idonea qua artes omnes

tradantur. Vt hoc Syllogismo intelligi potest.

Plato docet in arte & in re omni artificiosè tractanda ab vno & finito ad multa & infinita perpetua serie progrediendum esse: generale autem & vniuersale est vnum & finitum.

Speciale contra & singulare multum est & infinitum.

Ergo Plato docet methodum à generalibus & vniuersalibus ad specialia & singularia in omni arte progredi.

Testimoniũ secundũ ex Phædro Platonis.

Est & hîc præclarum hac de re testimonium hac occasione natum. Circumferebatur Athenis oratio Lysie de amore quam Phædrus adolescens, vt & alia autoris eius scripta magnificit, quam proinde Socrates vt Phædrum rectiùs doceat inter alia vt *ἐμὲ δὲ* reprehendit, in qua nulla sit dispositionis ratio à Lysia habita. Nam rerum, inquit Socrates, obuiarum nō *ὀφείδεις*, sed *ἀφ' ἑστέας* laudanda est. Atque hac occasione veram in omni re discenda docēdaq; Methodum & descriptionē Phædrum docet. Omnis, inquit, λόγος .i. doctrina & oratio instar animalis suo quodam corpore cōposita esse

debet, neque capitis expers neque pedum, sed medijs & extremis nō solum inter se, sed toti cōgruētib. cōformata.

Hæc methodi est à simili descriptio & pictura, quæ quomodo fiat deinceps sic explicat: Mihi quidem, inquit, cætera per ludium iocumque dicta vidētur: harum verò duarum specierum in quarum mentionem fortè fortuna incidimus, si quis vim naturam, & artem comprehendere posset, rem non ingratam aut iniucundam consecutus videatur. *PH.* Quænam sunt illæ species? *SOC.* Prima species ut in vnam Idæam intuendo cogat variè dispersa, atque singulis definiendis planum faciat id de quo dicere instituit. Quemadmodū nos in præsentia quidnam sit amor definimus, siue benè siue malè factum est, atque id huius ordinis beneficio consecuta est, oratio nostra ut & præcipua esset & sibi ipsa consentiens. *PH.* Ecquā aliā speciem significas? *SOC.* Ut res ipsæ pro sua singulæ natura in suas species articulim secentur, & quidem ita ne quis vllum membrum frangere conetur, imperiti

periti coqui ritu. Sic nos, inquit, in duabus orationibus nostris, primum vnam & communem (amoris) speciẽ nempe animi & mentis insaniam posuimus. Inde quemadmodum ex vno corpore membra gemina, & quæ vno quodam nomine nuncupantur, prodeant: quorum hæc dextera, illa sinistra dicuntur: ita & nos cùm Insaniæ illius speciem statuissimus, eam postea in duas species diuisimus, sinistram videlicet & dextram. In priori oratione nostra partem sinistram à dextra separantes, eamq; rursum partientes, non destitimus priusquam ibi amor quidam sinister reperietur, repertusq; à nobis grauissimè repræhendatur, vt par erat. In posteriori autem oratione dextram furoris partem tractauimus: atque ibi in amorem furori quidam cognominem, sed diuinum incidimus. Qua occasione liberius in eo amore laudando oratio nostra excurrit quippe qui maximorum bonorum nobis sit auctor. *PH.* Verissimè loqueris.

Hoc igitur præceptum Methodi est ex duabus Idæis collectionis & distributionibus

butionis confectum & exemplis illu-
 stratum. Id deinde Epilogo & Enco-
 mio clauditur, in quo huius Methodi
 fructus Sapientia & Eloquentia dici-
 tur, & Methodus ipsa Dialectica appel-
 latur. Equidem, inquit, ut de me confi-
 tear Phædre harum diuisionum & cō-
 prehensionum sum perstudiosus, ut il-
 larum adminiculo rerum & melius in-
 telligendarū & commodius oratione
 tractandarum facultate valeam. Quod
 si aliquē intellexero posse vnū & mul-
 ta hoc modo prospicere, huius ego, ut
 Dei vestigia cōsector, eosque qui hac
 facultate præditi sunt rectē ne an secus
 appellā, Deus nouit. Voco autem ha-
 ctenus *Διαλεκτικός*. Et paulò pōst præ-
 ceptum, his verbis repetitur: De natu-
 ra, inquit, quid Hippocrates & vera ra-
 tio dicat, velim animaduertas: sic. n. de
 re quauis disquirendum est. Primū
 quidem vtrum illud simplex sit an mul-
 tiplex, de quo & ipsi habere artem &
 alios docere instituimus. Deinde si
 simplex sit, quātum ex ipsa fieri potest,
 inuestigandum est, & quam vim illud
 habeat, ut vel agat aliquid, aut aliquid
 patia-

patiat^{ur}. Quod si multiplex fuerit, species enumerandæ sunt & in quavis specie rursum illa naturalis agendi & patiendi vis consideranda est & explicanda. *PH.* Cōmoda & opportuna sanè videtur hæc via. *SO C.* nimirū sine hac, methodus omnis tanquam cæci *μετὰ* seu perfectio est. Et paulò post, neq; igitur Rhetorica, mihi crede, neq; quicquam aliud si aliter doceatur aut dicatur, artificiosè vnquā scribetur aut dicetur.

Hæc lex est in Phædro proposita, quæ itidē Methodum à generalibus ad specialia docet. Summa rei in hoc Syllogismo continetur.

Methodus in Phædro tradita à communi, ab vna specie, à toto ab vno quasi corpore, à collectione, τὸ πᾶσι dicitur, ab eo cui aliquid communiter accidit quod cōmuniter vel agit vel patiat^{ur} ad plures species, partes, & id quod multiplex est, & ad diuisionem perpetuò progreditur.

Generale est vna species, totum, commune, simplex & quasi vnum corpus & plurium collectio, & quod communes affectiones cōtinet. Singularia autem & specialia sunt plures species, sunt partes, sunt πολεῖν seu varia & diuisiones.

Ergo Methodus in Phædro tradita à generalibus ad specialia perpetuò progrediendum esse docet.

Atque hætenus duo Platonis testimonia

monia fuere duorum librorum Philebi & Phædri, sicut & alia apud Platonem præfertim in Politicis, duodecimo de legibus & alibi. Sed nos in præsentia duobus hisce cõtenti erimus. Quibus exempli loco, duo eiusdem Philosophi Dialogi addantur Sophista & Politicus, quos à se scriptos esse disertè affirmat in Politico, & ut methodi Dialecticæ exempla, sint quibus etiam Dialogi de Republica & legibus & omnes ferè διδασκαλικοί addi possunt. Atque hæc de testimonijs Platonis, nunc discipuli eius Aristotilis vnū aut alterū audiam⁹.

Aristotiles igitur etsi ex professo nusquam ferè in organo methodū tradat nisi quod obscure admodū 1. Post illā innuat, tamen alijs in libris breuiter & perspicuè illam docuit & Porphyrius quasi aliud agens eam in suo libello his verbis proposuit.

Porphyrij testimonium in cap. de specie.

Generalissimorum numerus certus est & finitus, nō infinitus. Indiuidua autem infinita sunt. Quocirca iubebat Plato eos qui à summis generibus ad infimas species descendissent, insistere. Descendere autem per media ijs

differentijs, quæ speciem complent diuidēdo. Infinita verò prorsus omittere. Hæc. n. scientia cōprehendi nullo modo posse. Eos igitur qui descendūt ad infimas species, necesse est per multitudinē partiēdo decurrere. Qui autem ascendunt ad generalissima, in vnū, vt multitudinem colligant necesse est. Species enim & multo quidem magis genus ipsum multorum in vnā naturā συναρτον est (.i. collectiuum) Particularia autem & singularia contrā vnum in multitudinem diuidunt. Singulare. n. διαιρετικόν est (.i. distributiuum) συλλεπτικόν ἢ ἐνοποιηόν. i. cōprehensiuū, & quod vnum faciat commune.

Hic locus manifestè Platonem citat, & ex Philebo desumptus est, & in descendendo. i. docendo, ordinem à generalibus ad specialia tenendum esse affirmat, vt contrā in inueniēdo & experiendo à specialibus ad generalia.

Aristotelis testimonium ex libro

1. cap. 1. ex Poëtica.

DE Poëtica, inquit, ipsa & speciebus eius quid quæq; sit, & ex quo & quibus partibus quodque consistat, dicemus,

cemus, factō initio à primis κατὰ φύσιν.
Hic ergo hāc methodum à generalib.
definitionib. & argumētis, ad specialia
quam ibi seruauit naturalem appellat.

Physicorū 1. ca. 1. Omnis, inquit, sciē-
tia in omni methodi. i. re & arte ex co-
gnitione principiorū, caussarū, & ele-
mētorū existit. Ratio additur (tū. n. nos
aliquid scire existimamus cū caussas &
prima principia & Elemēta cognoue-
rimus. Et paulò pōst quare ex vniuer-
salib. ad singularia progrediendū est.
Phy. 1. ca. 7. Est. n. ordo is quem natura
præscripsit, vt cū ea quæ cōmunia om-
niū sunt, dixeris, tū denique ea quæ cu-
iusq; ppria sint, tractare. Li. 3. Phys. 3. &
ca. 1. Cū dixisset Philosophus primū
sibi de motu, infinito, vacuo tēpore di-
cendū esse, rationem addit, quòd hæc
omnib. cōmunia essent & vniuersalia.
Tum legē ipsam ponit. Posterior. n. in-
quit, est cōsideratio propriorū, confi-
deratione & doctrina cōmuniū, Li. 2.
ca. 9. de generatione: Quemadmodū,
inquit, quēdā res oriūtur & occidūt, &
ortus circa mediū fiat. Primūm omnis
motus pariter & quot & quæ principia
h sint,

sint, dicendū est. Tum Lex ponitur. Facilius. n. & rectius singularia docebimus, si primū de vniuersalib. dixerim⁹.

Lib. 1. ca. 1. de partibus animalium. Hæc quæstio de Methodo mouetur à Philosopho in eo argumento. Vtrum, inquit, præstet sigillatim primum substantias discutere vt naturam hominis aut Leonis, aut bouis, aut alius cuiusve aut ea quæ omnibus communiter accidunt primū exponere: moxque priorem viam à specialibus reiicit, eiq; *ταυτολογίαν* necessariò coniunctam esse ait. Eademque quæstio ca. 4. repetitur & eodem modo deciditur, vbi & cum ordinem methodū appellat. Idē docet 1. Philos. ca. 2. & 1. Eth. ca. 7. Hæc itaq; Aristotilis testimonia sunt, quib. omnib. methodū à generalib⁹ ad specialia perspicuè docet: quā & in omnib. suis libris alibi tamen liberius secutus est.

Plato igitur & Aristotiles & Porphyrius sic sentiunt. Audiamus nunc Galenum optimum ferè eorū interpretē.

Galenī testimonia.

Hic igitur & si minus apertè & constanter, tamen passim hanc methodum celebrat & sese sequi fatetur. Primum

mum itaq; totus liber Nonus de dog-
matis Hippocratis & Platonis copio-
se nomine vnius & multorum, similiū
& dissimilium communium, proprio-
rum, compositionis & diuisionis, me-
thodum Platoniam ex Phædro & Phi-
lebo nominatim repetitam inculcat
& collaudat, & inter alia sic ait: In Phi-
lebo & Phædro Plato ad artium con-
stitutionem diuidendi & componēdi
artem ostēdit quā maximē necessa-
riam, duobusq; modis nobis præcipit
eā exercēdam. Vno à Generalismo ad
indiuidua per differētiās descendēdo.
Alterum vt à specialissimis quæ multa
sūt, ad primū genus cōponendo ascē-
damus. Et paulò pōst: Hæc, inq̃t, Plato
scripsit de constitutione artiū, quæ vi-
delicet Logica Methodo nō singularū
observatione & experientia cōficitur.

Libro de curādi ratione per sangui-
nis missionem Ca. 3. Tempus nunc est,
inquit, orationem ordiri & cōsiderare
quot sint affectiones quæ vacuatione
indigeant. Ergo si quis eas experientia
collectas exponit, sola opus est ad ex-
plicationem memoria, at si via & me-
thodo Logica exponere velit, cōmu-

h 2 ne

ne & generale inueniat necesse est. Ex
eius deinde in species & differentias
sectione ad species vsque vltimas affe-
ctuum, vacuationum, indicantium, nu-
merus inuestigandus est. Sic. n. cōstaret
quod vniuersa quæ methodo Logica
inuentionē fortiūtur mōstrauim⁹. Inuē-
tio autē hīc artis cōstitutione ponitur.

Ad Glauconem lib. i. cap. i. Mnēsi-
thæus, inquit, Atheniēsis vir tū in alijs
omnibus quæ ad artē pertinent, tū ve-
rò qua methodo medicinā exercere
(i. tradere) oporteat nemini secūdus.
Is ergo à primis artis & supremis inci-
piens, generibus, putauit secunda illa
esse in alia genera speciesq; & differē-
tias. Hęc rursus in alia diuidi, ac denuò
ista eodē modo, donec ad talē speciē
peruenerimus, post cuius diuisionem
ad vnum numero & indiuidua perue-
nerimus. Deinde addit hanc rationem
Platoni probatā & sibi ibidē sequendā
atq; hęc in presētia ex Galeno sufficiāt.

Ciceronis testimonium.

GRæcos igitur audiuius, nunc Lati-
nos audiamus, ac primum omnium
Ciceronē li. i. de Oratore: Omnia fe-
rè, in-

rè, inquit, quæ sunt cōclusa nūc artib⁹,
dispersa & dissipata quōdam fuêre. Vt
in Musicis numeri, voces & modi. In
Geometria lineamenta, formæ, inter-
ualla, magnitudines. In Astrologia cœ-
li conuersio, ortus, obitus, motusq; sy-
derū. In Grāmaticis Poëtarum pertra-
ctio, historiarū cognitio, verborum in-
terpretatio, pronunciādi quidā sonus.
In hac deniq; ipsa ratione dicendi, ex-
cogitare, ornare, disponere, meminisse,
agere ignota quondā omnib. & dif-
fusa latè videbātur. Adhibita est igitur
ars quædā extrinsecus, ex alio quodā
genere, quod sibi totum Philosophi
assumunt, quæ rem dissolutam cōglu-
tinaret, & ratione quadā cōstringeret.

Sit ergo in iure ciuili finis hic legitimè
atq; vsitatè in reb. causisq; ciuiū equali-
tatis cōseruatio, tū sūt notāda genera,
& ad certū numerū paucitatēq; reuo-
cāda, omniaq; quæ sunt vel generū vel
partiū nomina definitionib. quā vim
habeāt, est exprimēdū. Quòd si aut mi-
hi facere liceat, quòd iādiu cogito, aut
alius q̄spiā aut me impedito occupa-
rit, aut mortuo effecerit. Vt primū Ius

ciuile in genera digerat, quæ perpauca sunt. Deinde eorū generū quasi mēbra quædā dispertiat, tū ppriā cuiusve vim definitionē declaret, perfectā artē iuris ciuilis habebitis, magis magnam atq; vberē quā difficilem & obscuram.

Rodolphi testimonium.

Rodolphus li. 3. cap. 9. Quod ordinis est, inq̃t, in artib⁹, hoc sufficiet dixisse à generalib⁹, quoniā notiora sunt sēp, ducēd⁹ erit nobis ab ijs ordo. Deinde per species eundum. Et hē ipse species rursus fortassis si tam latē patēt, genera fient: quæ in alias etiā species deducendæ. Singula ergo vt primū quodq; sumim⁹ sic erūt tractāda, vt dicatur quæ sit substantia eorū, qđ definiēdo fit. Si tamē eiusmodi res sit vt sit definiēda, notiores. n. sūt res nōnūquā, quā vt hac indigeāt cura. Tū quæ partes sint rei dicēdū, si sit earū natura, vt possint earū aliquę fieri partes. Hincea quę proprię cuiusve natura adiacēt, dicētur vis illa quæ agit & patitur, & ea ipsa quæ agit quæq; patitur, & quæ reliqua substantiam rei circumstant. Hæc Rodolphus.

Viuis testimonium.

LVdouicus Viues li. 1. de causis corruptarū artiū. Defuit, inq̃t, multis ad in-

questionē artium & pręcepta illarū dexte-
ritas, ut temerē siue arte, siue sagacitate
quacunq; se via aliqua ostēdisset, illac
insisterent ad inuestigationē veritatis.
Nō penetrarunt ex effectis ad causas
primas. Nō ex cōpositis ad Elemēta &
initia, nō ex singulis colligerūt vniuer-
sum (Haecenus inuentio: Methodus &
Dispositio seqtur) nō ex vniuerso pre-
ceperunt de singulis & quasi fluuium,
quod opus tamen est, corriuarentur.

Philippi testimonium.

PHilipp⁹: Vniuersalia, inq̃t, dicuntur q̃a
sunt gradus vocabulorū cōmunitum.
Nihil. n. de alio dici potest, nisi sit equa-
le aut cōmunius. Nec vocabulum an-
gustius ponitur loco prędicati. Natura-
lis. n. hic ordo est, ut angustiora decla-
rētur. i. doceātur p̃ cōmuniora. Hęc Phi-
lipp⁹. Vnde necessariō cōseqtur in or-
dine doctrinæ cōmuniora primū esse
declaranda & docēda ut per ea postea
declarata & intellecta angustiora de-
clarari & intelligi possunt. Aliās enim
ignota per ignota declararētur. Hęc
ergo via illa regia & compēdiaria est à
Platone, Aristotile, Galeno, Cicerone,
Rodolpho, Porphyrio, Viue, Philippo,
& alijs

120 DE RAT. DOCENDI ARTES.
& alijs mōstrata & celebrata, quę artes
& res omnes breuiter & p̄spiciuē tradi
& explicari possunt. Qua à generalib⁹,
vniuersalibus, cōmunibus, latiorib⁹. ad
specialia singularia, propria, angustio-
ra, perpetua serie definitiones & diui-
siones seu collectiua & distributiua
præcepta disponuntur.

Atq; hæten⁹ de artiū breuiter & ac-
curatè instituēdarū ratione, ea qua fie-
ri potuit breuitate & p̄spicuitate dictū
est. Reliquū est vt q̄ studijs suis cōsule-
re velint, eā ad vsū trāsferāt, idq; primū
in aliorū scriptis & dictis dijudicādis,
in lectionib⁹, artib⁹, & bonorū autorū
interpretatione, vt quaten⁹ hāc viā alijs
secuti sunt aut nō secuti intelligāt. Tū
in ijs quæ ipsi vel scripturi vel dicturi
sunt, semp̄ oculos & animū ad hanc ra-
tionē velut Cynosurā dirigāt. Quòd si
fecerint, lōgè citiūs & faciliūs omnes
artes discerēt, & multo in posterū ma-
iori dexteritate alios docere poterint.

FINIS.

BASILEAE,

PER SEBASTIANVM

HENRICPETRI.

Anno Cl. Io. XC.

2698

s
di
e,
d
o-
i-
a
c-
e-
ū
c-
ū
s,
ū
ij
ū
ri
a
fi
s
t-
t.